

Regeringens proposition

1978/79: 72

om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap;

beslutad den 18 december 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

INGEMAR MUNDEBO

EVA WINTHER

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt gällande rätt får barn i bestående äktenskap eller äktenskap som har upplösts genom faderns död svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare. Om fadern saknar svenskt medborgarskap blir barnet däremot inte svenskt, även om modern är svensk medborgare. Endast i fall då barnet inte vid födelsen förvärvat något medborgarskap genom fadern får det moderns svenska medborgarskap. Barn till föräldrar som inte har varit gifta med varandra eller vilkas äktenskap upplösts genom äktenskapsskillnad får svenskt medborgarskap vid födelsen, om modern är svensk medborgare.

I propositionen föreslås att barn till svensk kvinna alltid skall bli svensk medborgare vid födelsen. Detta skall gälla oavsett om föräldrarna är gifta eller ej och oberoende av om barnet föds i eller utanför Sverige. Vidare föreslås att svensk man som är fader till utländskt barn utom äktenskap under vissa förutsättningar skall kunna ge barnet svenskt medborgarskap genom anmälan till länsstyrelse eller, i vissa fall, statens invandrarverk (SIV). En sådan förutsättning är att han efter beslut av svensk domstol har del i vårdnaden om barnet. De föreslagna reglerna ger upphov till ökat antal dubbla medborgarskap. Därför föreslås regler för avveckling i vissa fall av det ena medborgarskapet när barnet har uppnått vuxen ålder.

De föreslagna ändringarna i medborgarskapslagen är resultatet av nordiskt samarbete.

De ändrade bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.

1 Riksdagen 1978/79. 1 saml. Nr 72

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap¹

dels att 1, 7, 8, 9, 11, 12 och 13 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 a § och 7 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Barn förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om

1. fadern är svensk medborgare och gift med barnets moder,

2. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder,

3. modern är svensk medborgare och gift med barnets fader eller änka efter honom, men fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet icke vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap,

4. modern är svensk medborgare och inte är gift med barnets fader eller änka efter honom.

1. modern är svensk medborgare,

2. fadern är svensk medborgare och gift med barnets moder,

3. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder.

Hittebarn som anträffas här i riket anses såsom svensk medborgare intill dess annat utrönes.

2 a §

Har barn ej förvärvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 2 § men är barnets fader sedan tiden för barnets födelse svensk medborgare och har han genom slutligt avgörande av svensk domstol fått vårdnaden om barnet ensam eller gemensamt med barnets moder, förvärvar barnet svenskt medborgarskap genom att fadern eller, vid gemensam vårdnad, föräldrarna hos länsstyrelsen i det län, där barnet är kyrkobokfört, skriftligen anmäler sin önskan om detta innan barnet fyllt aderton år. Har barnet ej hemvist i Sverige, sker anmälan hos den centrala utlänningsmyndigheten. Har barnet fyllt femton år, fordras barnets samtycke.

¹ Lagen omtryckt 1976: 469.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Svenskt medborgarskap förloras av

1. den som förvärfvar utländskt medborgarskap efter ansökan eller uttryckligt samtycke;

2. den som förvärfvar utländskt medborgarskap genom att inträda i allmän tjänst i annan stat;

3. ogift barn under aderton år, som blir utländsk medborgare genom att utländskt medborgarskap, på sätt avses ovan i paragrafen, förvärfvas av föräldrarna, om de hava vårdnaden om barnet, eller av endera, om han antingen ensam har vårdnaden eller har vårdnaden tillsammans med den andre och denne icke är svensk medborgare;

4. ogift barn under aderton år, som blir utländsk medborgare genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra; har barnet hemvist här i riket, inträder dock förlust av svenskt medborgarskap endast om barnet innan det fyllt aderton år flyttar ur riket och då har utländskt medborgarskap.

7 a §

Bestämmelserna i andra och tredje styckena tillämpas i fråga om stat med vilken Sverige har ingått avtal om detta.

Svensk medborgare, som genom fadern eller modern från födelsen förvärfvat medborgarskap även i fördragsslutande stat, förlorar det svenska medborgarskapet då han uppnår en i avtalet angiven ålder, som ej får understiga nitton och ej överstiga tjugutvå år, om han sedan minst fem år har sitt hemvist i den andra staten.

I fall som avses i andra stycket tillämpas reglerna i 8 § andra stycket, om ej annat anges i avtalet.

Den som enligt andra stycket förlorat svenskt medborgarskap och därefter oavbrutet varit medborgare i fördragsslutande stat som där anges, återvinner svenskt medborgarskap genom att, efter det han tagit hemvist här i riket, hos länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan om detta. Vid sådant förvärv

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

av medborgarskap skall reglerna i 4 § sista meningen och 5 § tillämpas.

8 §

Svensk medborgare, som är född utom riket samt aldrig här haft hemvist och ej heller uppehållit sig här under förhållanden som tyda på samhörighet med Sverige, förlorar sitt svenska medborgarskap, när han fyller tjugutvå år. På dessförinnan gjord ansökan må dock den centrala utlänningsmyndigheten medgiva att medborgarskapet bibehålles.

Svensk medborgare, som är född utom riket samt aldrig här haft hemvist och ej heller uppehållit sig här under förhållanden som tyda på samhörighet med Sverige *och som inte förlorar sitt svenska medborgarskap enligt 7 a § andra stycket*, förlorar sitt svenska medborgarskap, när han fyller tjugutvå år. På dessförinnan gjord ansökan må dock den centrala utlänningsmyndigheten medgiva att medborgarskapet bibehålles.

När någon enligt första stycket förlorar svenskt medborgarskap, medför detta förlust av sådant medborgarskap även för hans barn, som förvärvat medborgarskapet till följd av att han varit svensk medborgare, om icke förlusten skulle leda till att barnet kommer att sakna medborgarskap.

9 §

Den centrala utlänningsmyndigheten må på ansökan befria den som är eller önskar bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. *Är sökanden ej redan utländsk medborgare, skall som villkor för befrielsen stadgas, att han inom viss tid förvärvat medborgarskap i annan stat.*

Den centrala utlänningsmyndigheten må på ansökan befria den som är eller önskar bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. *Befrielse får ej vägras den som har sitt hemvist utom riket.*

Är sökanden ej redan utländsk medborgare, skall som villkor för befrielsen från svenskt medborgarskap föreskrivas, att han inom viss tid förvärvat medborgarskap i annan stat.

11 §

När någon gör anmälan enligt 3, 4 eller 10 §, åligger det länsstyrelsen att meddela beslut, huruvida på grund av anmälningen svenskt medborgarskap förvärvats eller ej.

När någon gör anmälan enligt 2 a, 3, 4, 7 a eller 10 §, åligger det länsstyrelsen att meddela beslut, huruvida på grund av anmälningen svenskt medborgarskap förvärvats eller ej. *Motsvarande gäller i fråga om den centrala utlänningsmyndigheten, när anmälan enligt 2 a § sker hos myndigheten.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Vill någon erhålla förklaring att han är svensk medborgare, må han göra ansökan därom hos regeringen, som efter regeringsrättens hörande äger meddela sådan förklaring; dock må härvid icke prövas fråga som avses i första stycket.

12 §

Talan mot den centrala utlänningsmyndighetens beslut föres hos regeringen genom besvär.

Talan mot länsstyrelses beslut föres hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot den centrala utlänningsmyndighetens beslut föres hos regeringen genom besvär *utom i fall som avses i andra stycket.*

Talan mot länsstyrelses beslut *samt mot beslut av den centrala utlänningsmyndigheten enligt 11 § första stycket* föres hos kammarrätten genom besvär.

13 §

Den som fyllt aderton år äger utan hinder av att han står under annans vårdnad själv göra ansökan eller anmälan enligt denna lag.

Anmälan *må* ej göras genom förmyndare eller vårdnadshavare.

Anmälan *får* ej, *utom i fall som anges i 2 a §*, göras genom förmyndare eller vårdnadshavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Barn som är fött den 1 juli 1961 eller senare och som skulle ha blivit svensk medborgare om 1 § i dess lydelse enligt denna lag hade varit gällande vid barnets födelse, förvärvat svenskt medborgarskap genom att modern före den 1 juli 1982 hos den centrala utlänningsmyndigheten skriftligen anmäler sin önskan härom. Vad som sagts nu gäller endast om vid anmälningstillfället modern är svensk medborgare och har del i vårdnaden om barnet samt barnet ej fyllt 18 år. Har barnet fyllt 15 år fordras barnets samtycke.

Anmälan enligt första stycket får ske även i fall då barnet förvärvat svenskt medborgarskap vid födelsen men därefter förlorat sitt svenska medborgarskap enligt förutvarande 7 § 4.

Vid anmälan enligt första stycket tillämpas 11 § första stycket, 12 § andra stycket och 13 § andra stycket.

Har barn förvärvat svenskt medborgarskap enligt första stycket, skall barnet vid tillämpning av 7 a § anses som svensk medborgare från födelsen.

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-12-18

Närvarande: statsrådet Mundebo, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Huss, Wahlberg, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Cars, Gabriel Romanus, Bondestam

Föredragande: statsrådet Winther

Proposition om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

1 Inledning

Lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap trädde i kraft den 1 januari 1951. Den har senast år 1976 ändrats i betydelsefulla hänseenden (prop. 1975/76: 136, InU 1975/76: 44, rskr 1975/76: 400, SFS 1976: 469).

I juni 1978 lades fram promemorian (Ds A 1978: 2) Förvärv av svenskt medborgarskap genom modern, som har utarbetats inom arbetsmarknadsdepartementet. Promemorian hör fogas till detta protokoll som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av justitiekanslern (JK), Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, värnpliktsverket, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket (RFV), riksskatteverket (RSV), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Västernorrlands län, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges advokatsamfund, Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer och Fredrika-Bremer-förbundet.

Yttranden har överlämnats, av länsstyrelsen i Stockholms län från polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt och av länsstyrelsen i Malmöhus län från polisstyrelserna i Helsingborgs och Malmö polisdistrikt.

Yttranden över promemorian har dessutom avgetts av Grupp 8 i Stockholm och Utlandssvenskarnas förening.

Sammanställning av remissyttrandena torde få bifogas regeringsprotokollet som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

Den nuvarande svenska medborgarskapslagstiftningen är resultatet av ett samarbete mellan Sverige, Danmark och Norge. På grundval av det av länderna gemensamt utarbetade betänkandet (SOU 1949:45) med förslag till Nya Medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige förelades riksdagen år 1950 proposition om svensk medborgarskapslag (prop. 1950:217). Lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap trädde i kraft den 1 januari 1951. De båda övriga länderna fick vid samma tid nya lagar om medborgarskap, som i sak i stora delar överensstämde med den svenska. Den finska medborgarskapslagen är från 1968. De ändringar som senare skett i lagstiftningen på medborgarskapsområdet har i allmänhet föregåtts av nordiskt samarbete.

De nordiska medborgarskapslagarna bygger på härstamningsprincipen, vilket innebär att föräldrarnas medborgarskap är avgörande för vilket medborgarskap barn får vid födelsen. Barn som föds i äktenskap följer fadern i medborgarskaphänseende. Barnet blir enligt vår lag svenskt vid födelsen om fadern är svensk och gift med barnets moder eller om fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder. I några fall får barn i äktenskap svenskt medborgarskap om modern är svenska. Det är fallet, om föräldrarna visserligen är eller vid faderns bortgång var gifta, men fadern är eller var statslös eller barnet annars inte förvärvade hans utländska medborgarskap vid födelsen. Det beror på att barnet i den nämnda situationen i annat fall skulle bli statslöst. Likaså får barnet moderns svenska medborgarskap vid födelsen, om modern inte är gift med barnets fader och inte heller änka efter honom.

Att man inte har velat ge barn födda i äktenskap svenskt medborgarskap vid födelsen så snart en av föräldrarna var svensk hänger samman med att en sådan ordning skulle leda till dubbelt medborgarskap i ett stort antal fall. I valet mellan att låta faderns eller moderns medborgarskap övergå på barnet har de nordiska länderna – i likhet med flertalet andra länder som tillämpar härstamningsprincipen – gett fadern företräde. När det gäller barn i äktenskap har alltså modern fått en underordnad ställning i fråga om rätten att ge barnet sitt svenska medborgarskap.

Redan vid lagens tillkomst höjdes röster för en annan ordning med hänvisning till krav på jämställdhet mellan föräldrarna. Under tiden efter lagens tillkomst har krav på likställighet gång efter annan rests. De har emellertid hittills fått vika för betänkligheterna mot att skapa en ordning som i många fall ger upphov till dubbla medborgarskap för barnet. Vid sidan av jämställdhetskravet har man framhållit det otillfredsställande i att barn till svensk moder i många fall föds och växer upp i vårt land utan att åtnjuta det skydd och alla de förmåner som tillkommer ett svenskt barn. Krav på förändring av de regler som låter barn i äktenskap få endast faderns medborgarskap har rests, inte endast i vårt land utan också i andra

länder och på det mellanfolkliga planet. På senare tid har frågan övervägts inom Nordiska rådet. Europarådet har nyligen i en resolution rekommenderat att föräldrarna likställs i fråga om rätten att ge barn födda i äktenskap sitt medborgarskap.

I Sverige har vi hittills strävat efter att ge barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader ökade möjligheter att få svenskt medborgarskap genom att underlätta s. k. självständig naturalisation av dessa barn. En begränsning av naturalisationsmöjligheten ligger emellertid i att naturalisation normalt inte kan ske i fall då fadern motsätter sig denna och har del i vårdnaden om barnet. Till detta kommer också att man den vägen inte åstadkommer någon jämställdhet mellan fadern och modern i fråga om överförande vid födelsen av det egna medborgarskapet. Den sistnämnda frågan har otvetydigt kommit att i debatten bli den centrala, vilket ter sig naturligt mot bakgrund av den vikt strävandena efter jämställdhet mellan könen har tillmätts på andra områden.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 1975/76: 136 om ändringar i lagen om svenskt medborgarskap framhöll utskottet (InU 1975/76: 44 s. 10) att gällande regler innebar ett avsteg från principen om likställighet mellan man och kvinna och att lagen mot den bakgrunden tedde sig otidsenlig. Lagen borde i stället vara utformad med utgångspunkt i principen att barn får svenskt medborgarskap om någon av föräldrarna är svensk. Utskottets betänkande antogs av riksdagen.

Mot bakgrund av främst vad som nu har anförts inleddes år 1977 inom arbetsmarknadsdepartementet ett arbete med att se över bestämmelserna om barns förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen. Arbetet har bedrivits i samarbete med tjänstemän inom de danska och norska regeringskanslierna. I diskussionerna har även deltagit tjänstemän från det finländska regeringskansliet. Från svensk, dansk och norsk sida har enighet nåtts om de ändringar som bör genomföras. Dessa har redan genomförts i Danmark med verkan från den 1 januari 1979. I Norge pågår för närvarande arbetet med en proposition i frågan i enlighet med de principer som lagts fast vid de nordiska förhandlingarna. Från svensk sida har inom departementet utarbetats promemorian (Ds A 1978: 2) Förvärv av svenskt medborgarskap genom modern.

Huvudinnehållet i promemorian är att barn till svensk kvinna alltid skall bli svensk medborgare vid födelsen. Detta skall gälla oavsett om föräldrarna är gifta eller ej och oberoende av om barnet föds i eller utanför Sverige. Det föreslås vidare att svensk man som är fader till utländskt barn utom äktenskap under vissa förutsättningar skall kunna ge barnet svenskt medborgarskap genom anmälan till länsstyrelse eller, i vissa fall, statens invandrarverk (SIV). En sådan förutsättning är att han efter beslut av svensk domstol har del i vårdnaden om barnet. De föreslagna reglerna ger upphov till ökat antal dubbla medborgarskap. Därför föreslås regler för avveckling i vissa fall av det ena medborgarskapet när barnet har uppnått vuxen ålder.

Jag får i övrigt hänvisa till förslaget (bilaga 1).

Förslaget har godtagits av samtliga remissinstanser. Många av dessa har understrukit vikten av att de föreslagna ändringarna kommer till stånd. I denna del kan jag hänvisa till den sammanställning av remissyttrandena som har gjorts och som fogats som bilaga 2 till detta protokoll.

Även för egen del kan jag i allt väsentligt ansluta mig till vad som föreslås i promemorian. Endast på några punkter finner jag anledning att närmare gå in på bestämmelserna. Min kommentar till bestämmelserna kan därför göras kortfattad. I övrigt får jag hänvisa till promemorian. Jag vill i detta sammanhang nämna att förslag nyligen har förelagts riksdagen om förmånligare pensionsrättigheter för bl. a. utländsk medborgare (prop. 1978/79: 75).

1 §

Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer har i sitt yttrande pekat på det förhållandet, att ett barn fött i äktenskap med svensk moder och utländsk fader i fortsättningen antecknas endast som svensk medborgare i folkbokföringsregistren. Det kan därför bli svårare att upptäcka ett sådant barn vid den uppsökande verksamhet som skolan bedriver inom hemspråksundervisningen. I yttrandet understryks att den föreslagna reformen inte får leda till att barn som har rätt till hemspråksundervisning går miste om den förmånen. För egen del kan jag instämma i vad förbundet har anfört. Det kan mot bakgrund av gällande regler för folkbokföringen uppkomma vissa svårigheter av den art riksförbundet nämner och som för övrigt också gäller hemspråksträningen i förskolan. Jag vill emellertid samtidigt understryka, att det självfallet är viktigt att den uppsökande verksamheten bedrivs på sådant sätt, att varje barn som har rätt till undervisning i sitt eget hemspråk får möjlighet till detta.

2 a §

JK har ifrågasatt om det är nödvändigt att i paragrafen ställa upp kravet att fadern genom beslut av svensk domstol skall ha fått del i vårdnaden. Mot en sådan ordning talar enligt JK jämställdhetsskäl. Vidare kan samhörigheten mellan fadern och barnet vara stark även i andra fall. Del i vårdnaden garanterar för övrigt inte alltid samhörighet. Andra remissinstanser har däremot funnit det i förslaget intagna kravet på del i vårdnaden vara välbefogat.

Inte sällan hyser fadern till ett barn vars föräldrar inte var gifta vid barnets födelse stort intresse för barnet och följer dess utveckling. För dessa fall ges numera möjlighet för föräldrarna att dela vårdnaden om barnet även i de fall föräldrarna inte senare ingår äktenskap med varandra. Det är då naturligt att fadern får rätt att ge barnet sitt svenska medborgarskap. För de fall däremot då ingen faktisk samhörighet föreligger mellan fadern och barnet finns det enligt min mening inte tillräckliga skäl för att

införa en rätt för fadern att på barnet överföra sitt svenska medborgarskap. Det är f. ö. långtifrån givet att en sådan ordning skulle ligga i barnets eller den utländska moderns intresse. Inte heller torde det vara praktiskt möjligt att knyta rätten till den omständigheten att det visas föreligga viss samhörighet i det enskilda fallet. Bestämmelsen reglerar en rätt till medborgarskapsförvärv genom anmälan. Det förutsätts därför att den myndighet till vilken anmälan sker lätt kan konstatera om förutsättningarna för medborgarskapsförvärv föreligger. Mot bl. a. den bakgrunden anser jag promemoriaförslaget i denna del vara väl avvägt. Jag vill emellertid i detta sammanhang nämna att domstols slutliga avgörande i vårdnadsfråga fr. o. m. den 1 juli 1979 kommer att träffas genom dom (SFS 1978: 853) och inte genom beslut. I paragrafen bör därför användas uttrycket "slutligt avgörande" av svensk domstol i stället för "beslut" av svensk domstol. Genom den ändrade lydelsen klargörs samtidigt, att domstols interimistiska förordnande inte omfattas.

Ett utländskt barn kan under vissa förutsättningar bli svensk medborgare genom naturalisation på ansökan av vårdnadshavaren, dvs. i detta fall modern. Barnet kan, om barnet och dess moder är bosatta här, naturaliseras samtidigt med modern. Vid behov kan även undantagsvis självständig naturalisation av barnet komma i fråga på ansökan av modern.

För det fall barnet och dess utländska moder är bosatta utomlands är naturalisationsmöjligheten normalt stängd. Denna möjlighet bör emellertid stå öppen om barnet befinner sig i nöd, beroende på exempelvis de politiska förhållandena i landet, och är i trängande behov av svenskt medborgarskap för att få lämna landet eller i övrigt kunna beredas skydd. Den anknytning till Sverige som ligger i att fadern är svensk bör nämligen i dessa fall anses utgöra sådant särskilt skäl för naturalisation som avses i 6 § medborgarskapslagen. En förutsättning bör givetvis vara att den svenske fadern samtycker till naturalisationen. Skulle i det fall jag nu har berört modern ha avlidit eller annars ha satts ur stånd att ansöka om naturalisation för barnet, bör ansökan av fadern kunna godtagas.

I SIV:s yttrande ifrågasätts om man inte borde överväga att låta anmälan enligt 2 a § för barn som är bosatt utomlands och anmälan enligt övergångsbestämmelserna ske hos länsstyrelse i stället för hos SIV. Jag anser dock att det, i vart fall tills vidare, är lämpligast att anmälan i dessa fall i enlighet med förslaget i promemorian sker hos den centrala utlänningsmyndigheten.

Beträffande anmälningsreglerna vill jag med anledning av ett uttalande under remissbehandlingen nämna, att förvärv av det svenska medborgarskapet anses ske fr. o. m. dagen för anmälan. I det beslut som myndigheten har att meddela enligt 11 § anges att medborgarskapet har erhållits den dagen.

I promemorian föreslås att talan mot SIV:s beslut med anledning av anmälan enligt 2 a § skall föras hos regeringen. I övriga fall sker anmälan

enligt medborgarskapslagen hos länsstyrelse och talan mot beslutet prövas av kammarrätt. Kammarrätten i Jönköping och SIV föreslår att också talan mot SIV:s beslut i anmälningsärende fullföljs hos kammarrätt med hänsyn till ärendenas art. Detsamma föreslås gälla i fråga om anmälan enligt övergångsbestämmelserna.

Jag anser förslaget välmotiverat. Det föranleder ändring av 12 § i promemorieförslaget samt en hänvisning till denna paragraf i övergångsbestämmelserna.

7a §

Den ordning för avveckling av dubbla medborgarskap som föreslås i promemorian har accepterats av remissinstanserna. Även för egen del godtar jag i allt väsentligt förslaget i sak. Jag anser emellertid att 7 a § första stycket bör ges en annorlunda utformning. Av stycket bör framgå att bestämmelserna i andra och tredje styckena skall tillämpas i fråga om stat med vilken Sverige har ingått avtal om detta. Det innebär att dessa bestämmelser skall börja tillämpas så snart ett sådant avtal har trätt i kraft. Det får ankomma på regeringen att på lämpligt sätt tillkännage när bestämmelserna blir tillämpliga gentemot en viss stat. Ett avtal av detta slag måste alltid anses vara en sådan överenskommelse av större vikt som avses i 10 kap. 2 § tredje stycket RF. Därav följer att regeringen endast med riksdagens godkännande får ingå ett sådant avtal. Med hänsyn till att bestämmelserna i andra stycket har nära samband med ett förslag till ändring av 2 kap. 7 § regeringsformen, vilket för närvarande övervägs i justitiedepartementet, har jag i frågan samrätt med chefen för justitiedepartementet.

Några av remissinstanserna har emellertid pekat på vissa praktiska svårigheter som reglerna kan ge upphov till. RSV framhåller exempelvis att det, med hänsyn till att endast det svenska medborgarskapet registreras, ofta kan vara svårt att konstatera om en person som är bosatt i avtalsslutande stat har förlorat sitt svenska medborgarskap. Verket anser att en viss rättsosäkerhet blir ofrånkomlig. Även SIV menar att det i vissa fall kan uppkomma svårigheter när det gäller att konstatera eventuell förlust av det svenska medborgarskapet. I tveksamma fall torde därför frågan få avgöras som ett s. k. förklaringsärende enligt 11 § andra stycket medborgarskapslagen. I detta sammanhang vill jag vidare peka på uttalanden av länsstyrelsen för Västernorrlands län om vikten av bevakning och registrering av medborgarskapsförhållandena, särskilt i de fall som avses i förevarande paragraf. Svea hovrätt konstaterar att det uppenbarligen ofta är omöjligt att ta ställning i frågan om aktuella medborgarskap på det lokala planet och förordar att ett organ tillskapas – förslagsvis inom invandrarverket – som kan ge auktoritativa besked i medborgarskapsärenden och gå allmänheten till handa med utredningar i dessa frågor.

Medborgarskap antecknas i folkbokföringen endast för den som inte är svensk medborgare. Likaså antecknas om en person är statslös. Genom

den föreslagna ändringen i 1 § medborgarskapslagen kommer fler barn att bli svenska medborgare vid födelsen. I fler fall än tidigare kommer därför folkbokföringen att sakna uppgift om eventuellt utländskt medborgarskap som en person samtidigt innehar.

Jag har förståelse för de betänkligheter som har uttalats av de senast nämnda remissinstanserna. Anledning saknas emellertid att nu återgå till den ordning med anteckning av samtliga kända medborgarskap som tillämpades före år 1968. Mot det talar inte minst, att den skulle ge upphov till betydande kostnader. Av större betydelse är svårigheterna i många fall att få tillförlitliga uppgifter från främmande stat. Vad särskilt gäller de angivna komplikationerna vid tillämpning av 7 a § vill jag peka på följande. Bestämmelserna i den paragrafen om avveckling av dubbelt medborgarskap förutsätter för sin tillämpning att avtal har ingåtts med annan stat. Jag delar uppfattningen i promemorian att sådant avtal i första hand bör avse de nordiska länderna och att man i fråga om andra stater bör vänta och se om behov uppkommer av en överenskommelse. Räckvidden av reglerna och därmed också av eventuella praktiska svårigheter är således begränsad. När avtal av detta slag ingås torde finnas anledning att överväga om folkbokföringsbestämmelserna – i Sverige och avtalsslutande stat – bör utformas så, att båda medborgarskapen antecknas. Det är också möjligt att samordningen praktiskt kan lösas på annat sätt.

Vad särskilt gäller det av Svea hovrätt framförda förslaget om tillskapande av ett särskilt organ för att lämna besked i medborgarskapsfrågor vill jag hänvisa till att biträde kan erhållas från utrikesdepartementets rättsavdelning samt att såväl SIV:s medborgarskapsbyrå som riksskatteverkets folkbokföringssektion bl. a. har att bistå allmänheten i dessa frågor. Föreligger behov av en slutlig och bindande förklaring i frågan huruvida en viss person är svensk medborgare, lämnas denna av regeringen i s. k. förklaringsärende (11 § andra stycket medborgarskapslagen). I ärendet hörs regeringsrätten. Jag finner därför inte i detta sammanhang anledning att föreslå inrättande av något ytterligare organ för besked och bistånd i medborgarskapsfrågor.

Med anledning av påpekandet av Utlandssvenskarnas förening, att bestämmelserna i förevarande paragraf endast bör avse medborgarskap som har erhållits genom föräldrarna, föreslår jag ett förtydligande av 7 a § andra stycket. Andra stycket kommer med den av mig föreslagna lydelsen att avse svensk medborgare, som genom fadern eller modern från födelsen har förvärvat medborgarskap även i fördragsslutande stat. Jag föreslår samtidigt den redaktionella ändringen att "varaktig hemvist" ersätts med "hemvist". Av lydelsen i övrigt framgår att hemvistet skall ha innehafts sedan minst fem år.

Övergångsbestämmelserna

I några remissyttranden understryks vikten av en omfattande information rörande möjligheten för svensk moder att under en treårsperiod ge-

nom anmälan ge sitt svenska medborgarskap till barn som har fötts förelagens ikraftträdande. Detta är självfallet en mycket angelägen uppgift. Jag delar därför i hög grad den uppfattning som framförts. De informationsåtgärder som därvid bör vidtagas får närmare övervägas i senare sammanhang.

I anslutning till övergångsbestämmelserna har RSV fäst uppmärksamheten på det fallet att ett barn, som fötts utom äktenskap av svensk moder, senare har förlorat sitt vid födelsen erhållna svenska medborgarskap enligt 7 § 4 medborgarskapslagen. Detta blev fallet om barnet till följd av att modern gifte sig med dess utländske fader fick dennes utländska medborgarskap. Jag delar uppfattningen att även ett sådant barn bör kunna bli svensk medborgare genom anmälan enligt övergångsbestämmelserna. En särskild regel om detta föreslås därför införd. I övrigt har vissa smärre tillägg gjorts till de i promemorian föreslagna övergångsbestämmelserna.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

ARBETSMARKNADS-
DEPARTEMENTET

Bilaga 1

FÖRVÄRV AV SVENSKT MEDBORGARSKAP GENOM MODERN

Promemoria utarbetad inom
arbetsmarknadsdepartementet

Ds A 1978:2

Juni 1978

Innehållsförteckning

Sammanfattning	17
Upprättat författningsförslag	18
1 Inledning	22
2 Gällande ordning	24
3 Betydelsen på skilda rättsområden av att ha svenskt medborgarskap	28
3.1 Civilrättens område	28
3.2 Processrättens område	31
3.3 Socialrättens område	32
3.4 Försvarsmaktens område	33
3.5 Det offentligrättsliga området	34
4 Lagstiftningen i vissa främmande länder	35
4.1 Övriga nordiska länder	35
4.2 Förbundsrepubliken Tyskland	35
4.3 Frankrike	36
4.4 Schweiz	36
4.5 Canada	37
4.6 Vissa andra länder	37
5 Internationella överenskommelser	37
6 Reformkrav	39
7 Överväganden och förslag	42
7.1 Inledande synpunkter	42
7.2 Rätten till föräldrarnas medborgarskap	44
7.3 Konsekvenser av en utvidgad rätt till moderns svenska medborgarskap	47
7.4 Avveckling av dubbelt medborgarskap	50
7.5 Överförande av faderns svenska medborgarskap till barn utom äktenskap	54
8 Specialmotivering	55

Sammanfattning

I promemorian föreslås ändringar i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap.

Enligt gällande rätt får barn i bestående äktenskap eller äktenskap som har upplösts genom faderns död svenskt medborgarskap vid födelsen, om fadern är svensk medborgare. Om fadern saknar svenskt medborgarskap blir barnet däremot inte svenskt, även om modern är svensk medborgare. Endast i fall då barnet inte vid födelsen förvärvat något medborgarskap genom fadern får det moderns svenska medborgarskap. Barn till föräldrar som inte har varit gifta med varandra eller vilkas äktenskap upplösts genom äktenskapsskillnad får svenskt medborgarskap, om modern är svensk medborgare.

Både i Sverige och andra länder har kravet på att modern skall få samma rätt som fadern att ge sina barn i äktenskap sitt medborgarskap vuxit sig allt starkare. På senare tid har i flera länders lagstiftning genomförts ändringar i syfte att likställa föräldrarna i detta hänseende. Även inom Europarådet har arbete bedrivits med denna fråga. Den svenska riksdagen har nyligen understrukit vikten av att medborgarskapslagstiftningen ändras på denna punkt (InU 1975/76:44).

I promemorian föreslås nu att barn till svensk kvinna alltid skall bli svensk medborgare vid födelsen. Detta föreslås gälla oavsett om föräldrarna är gifta eller ej och oberoende av om barnet föds i eller utanför Sverige.

Vidare föreslås att svensk man som är fader till utländskt barn utom äktenskap i vissa fall skall kunna ge barnet svenskt medborgarskap genom anmälan till länsstyrelse eller, i vissa fall, statens invandrarverk (SIV). Det gäller emellertid endast under förutsättning bl. a. att han efter beslut av svensk domstol har del i vårdnaden om barnet.

Som en följd av att allt fler barn genom de nya bestämmelserna får dubbla medborgarskap vid födelsen föreslås regler för avveckling i vissa fall av det ena medborgarskapet när barnet har uppnått vuxen ålder.

Dessa förslag till ändringar i medborgarskapslagen är resultatet av ett samarbete mellan tjänstemän inom de svenska, danska och norska regeringskanslierna. I diskussionerna har även deltagit tjänstemän från det finländska regeringskansliet. I huvudsak likalydande förslag till lagtexter har utarbetats i Danmark, Norge och Sverige. I Danmark har ändringarna redan genomförts med verkan fr. o. m. den 1 januari 1979.

Förslaget avses träda i kraft den 1 juli 1979.

Upprättat författningsförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap

dels att 1, 7, 8, 9, 11 och 13 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 a § och 7 a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Barn förvärfvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om

1. fadern är svensk medborgare och gift med barnets moder,

2. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder,

3. modern är svensk medborgare och gift med barnets fader eller änka efter honom, men fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet icke vid födelsen förvärfvar faderns medborgarskap,

4. modern är svensk medborgare och inte är gift med barnets fader eller änka efter honom.

1. modern är svensk medborgare,

2. fadern är svensk medborgare och gift med barnets moder,

3. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder.

Hittebarn som anträffas här i riket anses såsom svensk medborgare intill dess annat utrönes.

2 a §

Har barn ej förvärfvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 2 § men är barnets fader sedan tiden för barnets födelse svensk medborgare och har han genom beslut av svensk domstol fått vårdnaden om barnet ensam eller gemensamt med barnets moder, förvärfvar barnet svenskt medborgarskap genom att fadern eller, vid gemensam vårdnad, föräldrarna hos länsstyrelsen i det län, där barnet är kyrkobokfört, skriftligen anmäler sin önskan om detta innan barnet fyllt aderton år. Har barnet ej hemvist i Sverige, sker anmälan hos den centrala utlänningsmyndigheten. Har barnet fyllt femton år fordras barnets samtycke.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Svenskt medborgarskap förloras av

1. den som förvärvar utländskt medborgarskap efter ansökan eller uttryckligt samtycke;

2. den som förvärvar utländskt medborgarskap genom att inträda i allmän tjänst i annan stat;

3. ogift barn under aderton år, som blir utländsk medborgare genom att utländskt medborgarskap, på sätt avses ovan i paragrafen, förvärfvas av föräldrarna, om de hava vårdnaden om barnet, eller av endera, om han antingen ensam har vårdnaden eller har vårdnaden tillsammans med den andre och denne icke är svensk medborgare;

4. ogift barn under aderton år, som blir utländsk medborgare genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra; har barnet hemvist här i riket, inträder dock förlust av svenskt medborgarskap endast om barnet innan det fyllt aderton år flyttar ur riket och då har utländskt medborgarskap.

7 a §

Regeringen får, efter avtal med annan stat, vilket godkännts av riksdagen, förordna om tillämpning av bestämmelserna i andra och tredje styckena. Med fördragsslutande stat avses i dessa bestämmelser den eller de stater, med vilka Sverige ingått avtal om tillämpning av bestämmelserna.

Svensk medborgare, som från födelsen även är medborgare i fördragsslutande stat, förlorar det svenska medborgarskapet då han uppnår en i avtalet angiven ålder, som ej får understiga nitton och ej överstiga tjugutvå år, om han sedan minst fem år har sitt varaktiga hemvist i den andra staten.

I fall som avses i andra stycket tillämpas reglerna i 8 § andra stycket, om ej annat anges i avtalet.

Den som enligt andra stycket förlorat svenskt medborgarskap och därefter oavbrutet varit medborgare i fördragsslutande stat som där anges, återvinner svenskt medborgarskap genom att, efter det han tagit hemvist här i riket, hos läns-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

styrelsen i det län där han är kyrkobokförd skriftligen anmäla sin önskan om detta. Vid sådant förvärv av medborgarskap skall reglerna i 4 § sista meningen och 5 § tillämpas.

8 §

Svensk medborgare, som är född utom riket samt aldrig här haft hemvist och ej heller uppehållit sig här under förhållanden som tyda på samhörighet med Sverige förlorar sitt svenska medborgarskap, när han fyller tjugutvå år. På dessförrinnan gjord ansökan må dock den centrala utlänningsmyndigheten medgiva att medborgarskapet bibehålles.

Svensk medborgare, som är född utom riket samt aldrig här haft hemvist och ej heller uppehållit sig här under förhållanden som tyda på samhörighet med Sverige *och som inte förlorar sitt svenska medborgarskap enligt 7 a § andra stycket*, förlorar sitt svenska medborgarskap, när han fyller tjugutvå år. På dessförrinnan gjord ansökan må dock den centrala utlänningsmyndigheten medgiva att medborgarskapet bibehålles.

När någon enligt första stycket förlorar svenskt medborgarskap, medför detta förlust av sådant medborgarskap även för hans barn, som förvärvat medborgarskapet till följd av att han varit svensk medborgare, om icke förlusten skulle leda till att barnet kommer att sakna medborgarskap.

9 §

Den centrala utlänningsmyndigheten må på ansökan befria den som är eller önskar bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. *Är sökanden ej redan utländsk medborgare, skall som villkor för befrielsen stadgas, att han inom viss tid förvärvar medborgarskap i annan stat.*

Den centrala utlänningsmyndigheten må på ansökan befria den som är eller önskar bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. *Befrielse får ej vägras den som har sitt hemvist utom riket.*

Är sökande ej redan utländsk medborgare, skall som villkor för befrielsen från svenskt medborgarskap föreskrivas, att sökanden inom viss tid förvärvar medborgarskap i annan stat.

11 §

När någon gör anmälan enligt 3, 4 eller 10 §, åligger det länsstyrelsen att meddela beslut, huruvida på grund av anmälningen svenskt medborgarskap förvärvats eller ej.

När någon gör anmälan enligt 2 a, 3, 4, 7 a eller 10 § åligger det länsstyrelsen att meddela beslut, huruvida på grund av anmälningen svenskt medborgarskap förvärvats eller ej. *Motsvarande gäller i fråga om den centrala utlänningsmyndigheten, när anmälan enligt 2 a § sker hos myndigheten.*

*Navarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Vill någon erhålla förklaring att han är svensk medborgare, må han göra ansökan därom hos regeringen, som efter regeringsrättens hörande äger meddela sådan förklaring; dock må härvid icke prövas fråga som avses i första stycket.

13 §

Den som fyllt aderton år äger utan hinder av att han står under annans vårdnad själv göra ansökan eller anmälan enligt denna lag.

Anmälan *må* ej göras genom förmyndare eller vårdnadshavare.

Anmälan *får* ej, *utom i fall som anges i 2 a §*, göras genom förmyndare eller vårdnadshavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Barn som är fött den 1 juli 1961 eller senare och som skulle ha blivit svensk medborgare om 1 § i dess lydelse enligt denna lag hade varit gällande vid barnets födelse, förvärvar svenskt medborgarskap genom att modern före den 1 juli 1982 hos den centrala utlänningsmyndigheten skriftligen anmäler sin önskan härom. Vad som sagts nu gäller endast om vid anmälningstillfället modern är svensk medborgare och har del i vårdnaden om barnet samt barnet ej fyllt 18 år. Har barnet fyllt 15 år fordras barnets samtycke.

Har barn förvärvat svenskt medborgarskap enligt första stycket, skall barnet vid tillämpning av 7 a § anses som svensk medborgare från födelsen.

1 Inledning

Den nuvarande medborgarskapslagstiftningen bygger på samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige (Betänkande (SOU 1949: 45) med förslag till Nya Medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige). Lagen trädde för Sveriges vidkommande i kraft den 1 januari 1951.

Ändringar i medborgarskapslagen har genomförts 1968, 1969, 1971 och 1976. Någon allmän översyn av lagen har inte skett. Ett gemensamt nordiskt betänkande låg till grund för ändringarna 1968 (Nordisk utredningsserie 1965: 8). Ändringarna innebar lättnader för medborgare i annat nordiskt land vid förvärv av svenskt medborgarskap. 1976 års ändringar föregicks av överläggningar med Danmark, Norge och Finland. I fråga om de ändringar som hittills skett i medborgarskapslagstiftningen hänvisas i övrigt till redogörelsen i prop. 1975/76: 136 s. 48–50.

De nordiska medborgarskapslagarna bygger på härstamningsprincipen, vilket innebär att föräldrarnas medborgarskap är avgörande för vilket medborgarskap barn får vid födelsen. Liksom i flertalet andra stater vilkas lagstiftning bygger på härstamningsprincipen följer barn som föds i äktenskap fadern i medborgarskaphänseende. Närmare bestämt gäller att barnet blir svenskt vid födelsen om fadern är svensk och gift med barnets moder eller om fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets moder. I vissa fall får barnet svenskt medborgarskap om modern är svenska. Det är fallet, om föräldrarna visserligen är eller vid faderns bortgång var gifta, men fadern är eller var statslös eller barnet annars inte förvärvade hans utländska medborgarskap vid födelsen. Utan en sådan subsidiär rätt till moderns svenska medborgarskap skulle barnet i den nämnda situationen bli statslöst. Likaså får barnet moderns svenska medborgarskap vid födelsen, om modern inte är gift med barnets fader och inte heller änka efter honom.

Modern har således enligt svensk rätt en underordnad ställning när det gäller rätten att ge barnen sitt svenska medborgarskap från födelsen. Som nämnts är detta ett förhållande som återfinns i flertalet av de stater som tillämpar härstamningsprincipen. En anledning till detta är den att man av tradition har strävat efter att undvika uppkomsten av dubbla medborgarskap. I samband med den nuvarande svenska medborgarskapslagens tillkomst uttalade således föredragande departementschefen, att han inte kunde ansluta sig till ett av vissa kvinnoorganisationer under remissbehandlingen framfört förslag av innebörd, att varje i Sverige av svensk moder i äktenskap med utländsk man fött barn skulle bli svensk medborgare genom födelsen. Föredraganden anförde vidare (prop. 1950: 217 s. 28 och 29):

Enär flertalet stater upprätthålla principen att faderns medborgarskap överföres på barnet, skulle nämligen den ifrågasatta bestämmelsen leda till dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning. I motsats till nämnda organisationer kan jag icke finna, att bestämmelsen i andra hänseenden skulle innebära sådana fördelar framför de delegerades förslag, att betänkligheterna mot dubbelt medborgarskap böra få vika. Barnets medborgarskap synes icke ha så stor betydelse i en vårdnadsprocess, som organisationerna antagit. I en rättegång vid svensk domstol angående vårdnaden om barn av svensk moder och utländsk fader torde sålunda svensk rätt i mycket stor utsträckning böra tillämpas, vare sig barnet är svensk medborgare eller icke. Och om vårdnadsprocessen föres vid utländsk domstol, lärers svenskt medborgarskap för barnet knappast utgöra något skydd för moderns intresse, i varje fall icke om barnet samtidigt är medborgare i domstolslandet.

Frågan om barns rätt till moderns medborgarskap har, särskilt under senare tid, fått förnyad aktualitet såväl i vårt land som i flera andra länder. Beträffande de reformkrav som framförts i Sverige hänvisas till vad som anförs i det följande (kap. 6). Diskussionen har inte endast berört de fördelar för barnet som en vidgad rätt till moderns medborgarskap har antagits medföra. Den har dessutom och i ökad omfattning tagit fasta på den bristande jämställdhet mellan föräldrarna som den gällande ordningen innebär.

År 1970 tillkallades av nordiska rådet särskilda sakkunniga från Danmark, Finland, Norge och Sverige för att utreda vissa frågor rörande bl. a. medborgarskap för barn. Det skedde mot bakgrund av ett i december 1968 daterat medlemsförslag att rådet borde rekommendera regeringarna att bl. a. genomföra sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen, att barn i äktenskap mellan utländsk man och kvinna som är medborgare i nordiskt land kunde förvärva medborgarskap i moderns hemland från födelsen. Förslagsställarna erinrade vidare om att en av orsakerna till att någon bestämelse, som automatiskt gav även dessa barn medborgarskap i bopättningslandet, inte hade införts var de komplikationer som ett dubbelt medborgarskap skulle kunna innebära. De ansåg emellertid, att olägenheterna av dubbelt medborgarskap hade avsevärt överdrivits, om man såg dem i relation till de nackdelar som kunde uppstå för dessa barn om deras medborgarskap alltför bestämdes enbart enligt faderns statstillhörighet. Nordiska rådets juridiska utskott konstaterade att ett tillmötesgående av förslaget skulle leda till att barnet fick dubbelt medborgarskap. Utskottet erinrade om att det ditills hade varit en grundläggande princip i de nordiska ländernas medborgarskapslagstiftning att söka undvika dubbla medborgarskap. Utskottet menade också att en sådan utveckling stod i strid mot de strävanden som låg bakom 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av dubbla medborgarskap m. m. Vidare erinrade utskottet om att det inte alltid var i barnets intresse att förvärva en viss förälders medborgarskap. Juridiska utskottets majoritet föreslog i stället att Nordiska rådet skulle hemställa hos regeringarna att undersöka om det vid fastställande av medborgarskap kunde tas större hänsyn till barnets intresse. Förslaget antogs av Nordiska rådet (rek. 6/1970).

De särskilda sakkunniga avgav därefter år 1975 betänkandet (NU 1976: 9) Medborgarskap för barn och jämlikhet vid naturalisation. I betänkandet anförs att en riktig målsättning för utredningsarbetet måste vara att finna lösningar som i största möjliga utsträckning hindrar uppkomsten av dubbelt medborgarskap. Enligt de sakkunnigas mening kunde rekommendationen för tillfället bäst tillmötesgås genom en väsentlig liberalisering av naturalisationspraxis. För svenskt vidkommande genomfördes år 1976 en ytterligare liberalisering av den redan då generösa tillämpningen av reglerna om självständig naturalisation av barn (prop. 1975/76: 136).

Frågan om jämställande av föräldrarna i fråga om rätten att överföra det egna medborgarskapet till barnen har vidare behandlats i Europarådet. Det arbetet ledde fram till en av Europarådets ministerkommitté år 1977 antagen resolution rörande medborgarskap för barn i äktenskap (Résolution (77)13). Resolutionen tar sikte på barn vilkas föräldrar har olika nationalitet. I inledningen till resolutionen anges som en programförklaring att principen om likställighet mellan fadern och modern när det gäller deras gemensamma barn i äktenskap bör för sådana barn innefatta lika rätt till båda föräldrarnas medborgarskap. I resolutionen rekommenderas medlemsländernas regeringar att antingen ge barn i äktenskap landets med-

borgarskap vid födelsen, om fadern eller modern är medborgare där, eller i vart fall underlätta för barnet att genom naturalisering få den förälders medborgarskap som barnet inte fick vid födelsen. En sådan ordning medför ökat antal dubbla medborgarskap. I resolutionen uttalas emellertid att dubbla medborgarskap vanligen inte innefattar några större olägenheter innan barnet nått vuxen ålder. Fall av flerfaldigt medborgarskap bör emellertid reduceras efter det barnen har blivit vuxna. Medlemsländerna rekommenderas därför att införa viss närmare angiven ordning för avveckling efter uppnädd myndig ålder av dubbla medborgarskap.

Strävandena i riktning mot att i ökad utsträckning likställa föräldrarna när det gäller rätten att till barnen överföra det egna medborgarskapet har sålunda förts vidare både nationellt och på det mellanfolkliga planet. Det kan i detta sammanhang även hänvisas till att flera stater under senare år har ändrat sin medborgarskapslagstiftning för att tillgodose likställighetskravet (se vidare kap. 4).

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av de uttalanden som riksdagen nyligen har gjort i fråga om barns rätt till svenskt medborgarskap genom båda föräldrarna (kap. 6) redovisas i denna promemoria förslag till ändring av den svenska medborgarskapslagen. Förslaget, som har utarbetats gemensamt med tjänstemän i de svenska, danska och norska regeringskanslierna, överensstämmer i sak med det lagförslag som avses bli framlagt i Norge och med det som redan nu har genomförts i Danmark med verkan fr. o. m. den 1 januari 1979. Tjänstemän från det finska regeringskansliet har deltagit i diskussionerna.

2 Gällande ordning

Enligt medborgarskapslagen kan man förvärva svenskt medborgarskap antingen som självständig person eller som biperson. De olika sätt på vilket svenskt medborgarskap kan erhållas framgår av följande uppställning.

A. Självständigt förvärv:

- 1) vid födelsen — 1 §
- 2) genom legitimation — 2 §
- 3) genom anmälan — 3, 4 och 10 §§
- 4) genom naturalisation — 6 §.

B. Förvärv som biperson:

av barn genom att fadern eller modern blir svensk medborgare — 5 §, 6 § sista stycket, 10 § b) och c), 13 a § samt 15 § andra stycket.

Bestämmelserna innebär följande.

Förvärv vid födelsen. Barn vars föräldrar är gifta vid barnets födelse följer i princip fadern i medborgarskaphänseende och får enligt 1 § medborgarskapslagen svenskt medborgarskap, om fadern är svensk. Likaså förvärvar barnet svenskt medborgarskap vid födelsen om fadern är avliden men vid sin död var svensk och gift med barnets moder. Från regeln finns ett undantag. Även om fadern inte är svensk medborgare förvärvar nämligen barnet svenskt medborgarskap vid födelsen, om modern är svensk medborgare och gift med barnets fader eller änka efter honom och dessutom fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet inte vid födelsen förvärvar faderns medborgarskap. Den nämnda situationen föreligger inte sällan. I vissa av de länder varifrån invandrare söker sig till Sverige gäller

nämligen, att barn som har fötts i äktenskap utanför faderns hemland inte automatiskt får faderns medborgarskap vid födelsen, om modern är t. ex. svensk medborgare. Det kan t. ex. fordras någon form av registrering i dessa fall. Av denna typ är lagstiftningen i t. ex. Jugoslavien. I dessa fall får alltså barnet moderns svenska medborgarskap vid födelsen.

För barn vars föräldrar inte är gifta med varandra är det avgörande om modern har svenskt medborgarskap. Är modern svensk medborgare och inte gift med barnets fader eller änka efter honom blir barnet svenskt vid födelsen. Barnet får alltså moderns svenska medborgarskap även i de fall då föräldrarna har varit gifta med varandra men äktenskapet har upplösts genom äktenskapsskillnad kort före barnets födelse.

I § första stycket medborgarskapslagen i sin nuvarande lydelse trädde i kraft den 1 januari 1977. De ändringar som då genomfördes innebar en anpassning till de samtidigt ändrade bordsreglerna i föräldrabalken (se vidare prop. 1975/76: 136 s. 17–20 samt prop. 1975/76: 170 och SFS 1976: 612).

Enligt 1 § andra stycket medborgarskapslagen anses hittebarn som anträffas här i riket som svensk medborgare till dess annat blir utrett.

Förvärv genom legitimation. I 2 § medborgarskapslagen behandlas förvärv av svenskt medborgarskap genom legitimation. Ingår svensk man äktenskap med utländsk kvinna medför det att före äktenskapet fött barn till makarna blir svensk medborgare, om barnet vid den aktuella tidpunkten är ogift och inte har fyllt 18 år.

Förvärv genom anmälan. Enligt 3 § första stycket medborgarskapslagen förvärvar utlänning, som oavbrutet har haft sitt hemvist i Sverige från det han fyllt 16 år och dessutom tidigare haft sitt hemvist här under sammanlagt minst fem år, svenskt medborgarskap genom att, efter det han har fyllt 21 år men innan han har fyllt 23 år, anmäla sin önskan hos länsstyrelse. Sadant förvärv förutsätter inte att sökanden förlorar sitt tidigare medborgarskap. Om utlänningen inte är medborgare i någon stat eller styrker att han skulle förlora sitt utländska medborgarskap genom att förvärva svenskt, får anmälan göras redan då han har fyllt 18 år, om han vid tiden för anmälan har sitt hemvist i riket sedan fem år och dessutom tidigare haft sitt hemvist här under sammanlagt fem år. Till grund för bestämmelsen ligger den uppfattningen, att utländskt barn som har växt upp här i landet därigenom har knutits så starkt till Sverige, att de bör ha rätt att bli svenska medborgare om de så önskar. Medborgarskapsförvärvet sker genom s. k. *increscens* eller inväxande i samhället. Enligt 10 § a) medborgarskapslagen likställs vid tillämpning av 3 § hemvist i Danmark, Finland eller Norge med hemvist här i riket. Detta gäller dock endast i den mån hemvistiden har infallit före 16 års ålder och tidigare än fem år före anmälan.

S. k. *återvinning* av svenskt medborgarskap regleras i 4 § medborgarskapslagen. Har någon, som vid födelsen har blivit svensk och oavbrutet haft sitt hemvist här i riket intill 18 års ålder, förlorat sitt svenska medborgarskap, återvinner han detta, om han sedan två år åter har hemvist i riket och anmäler sin önskan hos länsstyrelse. Den som är utländsk medborgare måste samtidigt styrka att han förlorar det utländska medborgarskapet. Enligt 10 § a) likställs vid tillämpning av 4 § hemvist intill 12 års ålder i Danmark, Finland eller Norge med hemvist här i riket.

Medborgare i Danmark, Finland eller Norge har genom 10 § b) och c) fått möjlighet att genom anmälan få svenskt medborgarskap, om de uppfyller vissa villkor. Medborgare i sådan stat förvärvar svenskt medborgarskap efter anmälan hos länsstyrelse, om han har förvärvat det danska,

finländska eller norska medborgarskapet på annat sätt än genom naturalisation, har fyllt 18 år, sedan fem år har hemvist här i riket och inte under denna tid har dömts till fängelse.

När någon blir svensk medborgare med stöd av 3 §, 4 § eller 10 § b) medborgarskapslagen medför det i allmänhet att hans eller hennes ogifta barn som har hemvist här i riket och inte har fyllt 18 år också får svenskt medborgarskap (5 § och 10 b § medborgarskapslagen).

Besvär över länsstyrelsens beslut i anmälningsärenden avgörs av kammarrätt, varifrån fullföljd kan ske till regeringsrätten.

Förvärv genom naturalisation. Villkoren för naturalisation är enligt 6 § första stycket medborgarskapslagen att den sökande har fyllt 18 år, att han sedan fem år har hemvist här i riket samt att han har fört en hederlig vandel. I fråga om dansk, finländsk, isländsk eller norsk medborgare krävs två års hemvistid.

Även om dessa villkor inte är uppfyllda kan emellertid enligt andra stycket samma paragraf naturalisation äga rum, om det med hänsyn till sökandens förhållanden föreligger särskilda skäl för detta. Som exempel på sådana särskilda skäl nämns i lagen att det skulle medföra gagn för riket att sökanden upptas till svensk medborgare, att sökanden förut har haft svenskt medborgarskap eller att sökanden är gift med svensk medborgare.

Riksdagen har (prop. 1975/76: 136, InU 44, rskr 400) beslutat om närmare riktlinjer för dispens från de nämnda förutsättningarna för naturalisation. Naturalisationsärende avgörs av SIV som även bestämmer om naturalisationen skall omfatta också sökandens ogifta barn under 18 år. Besvär över SIV:s beslut i naturalisationsärende kan anföras hos regeringen.

En ledande princip inom svensk medborgarskapsrätt är sedan gammalt att dubbelt medborgarskap bör undvikas. Om den sökande inte utan särskilt medgivande från hemlandsmyndighet förlorar sitt utländska medborgarskap genom att han förvärvar svenskt medborgarskap, kan därför enligt 6 § tredje stycket medborgarskapslagen ställas som villkor för att sökanden skall få svenskt medborgarskap, att han inom viss tid styrker att sådant medgivande har lämnats. Syftet med sådan villkorlig naturalisation är att så långt som möjligt försöka undvika dubbelt medborgarskap. Bara genom att befrias från tidigare medborgarskap kan den som har fått svenskt medborgarskap räkna med fullt svenskt rättsskydd utomlands. Den som inte fått befrielse betraktas i sitt förutvarande hemland som medborgare endast där. I konfliktsituationer kan därför svenska myndigheter få svårigheter att ge rättsskydd.

Sverige har också anslutit sig till 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m. Enligt konventionen gäller bl. a. att myndig medborgare i fördragsslutande stat inte får tillåtas att behålla tidigare medborgarskap när han efter ansökan får medborgarskap i annan fördragsslutande stat.

I 7 § medborgarskapslagen finns bestämmelser om *förlust av svenskt medborgarskap* vid förvärv av annat. Svenskt medborgarskap förloras av den som förvärvar utländskt medborgarskap efter ansökan eller uttryckligt samtycke eller som förvärvar utländskt medborgarskap genom att inträda i allmän tjänst i annan stat (punkterna 1 och 2). Vidare förloras svenskt medborgarskap av ogift barn under aderton år som blir utländsk medborgare genom att utländskt medborgarskap på angivet sätt förvärfvas av föräldrarna, om de har vårdnaden om barnet. Blir barnet utländskt genom att den ene av föräldrarna får utländskt medborgarskap, förutsätts för att barnet skall förlora sitt svenska medborgarskap, att den föräldern antingen ensam

har vårdnaden om barnet eller har vårdnaden tillsammans med den andre och denne inte är svensk medborgare (punkt 3). Blir ogift barn under aderton år utländsk medborgare genom att föräldrarna ingår äktenskap med varandra, förlorar barnet det svenska medborgarskapet. Har barnet hemvist här i riket, inträder förlusten endast om barnet innan det fyllt aderton år flyttar ur riket och då har utländskt medborgarskap (punkt 4).

Vidare gäller att den som är född utomlands och aldrig har haft sitt hemvist i Sverige och inte heller har uppehållit sig här under förhållanden som tyder på samhörighet med Sverige förlorar sitt svenska medborgarskap när han fyller tjugutva år (8 § första stycket medborgarskapslagen). På dessförinnan gjord ansökan kan dock SIV medge att medborgarskapet behålls. När någon enligt denna bestämmelse förlorar svenskt medborgarskap, medför detta förlust av sådant medborgarskap även för hans barn, om inte barnet genom detta blir statslöst.

SIV kan enligt 9 § medborgarskapslagen på ansökan befria den som är eller önskar bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. Är sökanden inte redan utländsk medborgare, skall som villkor för befrielsen föreskrivas, att han inom viss tid får medborgarskap i annan stat.

Det finns i detta sammanhang anledning att erinra om den utveckling i liberaliserande riktning som har skett i praxis i fråga om barns förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation. Det är på den vägen som man hittills har skapat möjlighet för barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader att få moderns svenska medborgarskap. Oftast upptas barn till svensk medborgare tillsammans med utländsk fader eller moder. Utländsk man som är gift med svensk kvinna kan enligt nuvarande praxis naturaliseras redan efter tre års hemvist i Sverige och två års äktenskap, om övriga naturalisationsvillkor är uppfyllda (prop. 1975/76: 136 s. 30). För medborgare i nordiskt land gäller som nämnts generellt krav på endast två års hemvist i Sverige för naturalisation.

Barn kan vidare självständigt naturaliseras till svensk medborgare. I praxis gällde redan före den 1 juli 1976 följande. I äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man beviljades regelmässigt naturalisation för alla barn som vid förvärv av svenskt medborgarskap förlorade sitt tidigare medborgarskap. Detsamma gällde barn som inte före myndig ålder kunde förlora sitt tidigare medborgarskap, t. ex. brittiska och grekiska barn. Även sådana barn som inte förlorade sitt tidigare medborgarskap om det förvärvade svenskt medborgarskap genom självständig naturalisation men väl om det naturaliserades som biperson till fadern, t. ex. italienska och spanska barn, kunde undantagsvis naturaliseras självständigt. I dessa fall avvaktades dock i allmänhet att fadern skulle kunna söka svenskt medborgarskap för att dubbelt medborgarskap för barnet skulle kunna undvikas. En allmän förutsättning för självständig naturalisation av barn var att barnet var bosatt i Sverige och att föräldrarna samtyckte till naturalisationen.

De av riksdagen år 1976 antagna riktlinjerna för självständig naturalisation av barn innebar att praxis liberaliserades ytterligare något (prop. 1975/76: 136 s. 23, InU 44 s. 12). Numera skall barn under 18 år i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader regelmässigt kunna naturaliseras självständigt, om familjen är bosatt i Sverige och båda föräldrarna har ansökt om naturalisation för barnet. Barn över tolv år bör få tillfälle att yttra sig. Undantag skall kunna förekomma i de fall då barnet förlorar sitt tidigare medborgarskap endast om det naturaliseras samtidigt med fadern och denne kan väntas bli naturaliserad inom kort tid.

3 Betydelsen på skilda rättsområden av att ha svenskt medborgarskap

Barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man får som tidigare nämnts i regel inte svenskt medborgarskap vid födelsen. I stor utsträckning kommer dock sådana barn att förr eller senare naturaliseras till svenska medborgare antingen självständigt eller som biperson till fadern, om familjen är bosatt i Sverige. I åtskilliga, kanske flertalet fall kan detta antas ske redan innan barnet fyllt 18 år. En ändring i medborgarskapslagen, som medför att barn till svensk moder alltid får svenskt medborgarskap vid födelsen, kan med hänsyn till nuvarande liberala naturalisationspraxis antas främst få den betydelsen, att barnet tidigare än nu blir svensk medborgare. Den får emellertid betydelse också i de fall då förutsättningarna för naturalisation inte föreligger eller föräldrarna inte ansöker om naturalisation. Mot den bakgrunden lämnas i det följande en kortfattad redogörelse för den betydelse det har inom skilda rättsområden att en person har svenskt medborgarskap. I första hand berörs barnets situation. Redogörelsen gör inte anspråk på fullständighet utan syftar endast till att ge en allmän bild av rättsläget.

3.1 Civilrättens område

En ändring av medborgarskapslagstiftningen som innebär att barn vid födelsen får svenskt medborgarskap, om föräldrarna är gifta med varandra och någon av föräldrarna är svensk medborgare, får vissa följder inom familjerättens område. Den skrivna internationella rätten på familjerättsområdet är ofullständig och delvis föråldrad. Innehållet i rättspraxis är inte heller alltid klart. Vissa internationella familjerättsliga frågor ses för närvarande över i vårt land. Samtidigt pågår internationella överläggningar om konventionsreglering på områden som för närvarande är oreglerade.

Allmänt kan sägas om situationen på familjerättsområdet att den tidigare starka anknytningen till nationalitetsprincipen efter hand har urholkats. Utvecklingen kan sägas gå från ett mer formellt tänkande till att i ökad utsträckning beakta hela den faktiska situation de berörda personerna befinner sig i. Domiciltänkandet får därmed allt större betydelse.

Enligt svensk lag anses *faderskapet* till ett barn vara klart, om barnet föds av en moder som är gift. Mannen i äktenskapet anses då vara barnets fader (1 kap. 1 § föräldrabalken (FB)). Denna presumtion kan hävas enligt särskilda bestämmelser (1 kap. 2 § FB). I svensk rätt saknas internationella bestämmelser om faderskapspresumtion och dess hävande. Tidigare har det ansetts att man skall utgå från mannens nationella lag när det gäller att bestämma barnets börd. Denna uppfattning kan numera sägas vara föråldrad. Allmänt kan sägas att barnets nationalitet endast i mycket begränsad omfattning kan förväntas få betydelse när det i en familjerättslig tvist skall bestämmas vilken lag som skall tillämpas. En ändring av medborgarskapslagen torde vidare sakna betydelse för tillämpningen av reglerna om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap.

I svensk rätt finns inte någon lagstiftning rörande erkännande av faderskapsfastställelser som skett i utlandet. Överläggningar har inletts med de nordiska länderna om en gemensam konvention eller en uniform lagstiftning om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden. Barnets medborgarskap torde därvid komma att sakna betydelse.

Beträffande *adoption* finns olika bestämmelser för nordiska och utom-

nordiska förhållanden. För nordiska förhållanden gäller bestämmelserna i förordningen (1931: 429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Om en nordisk medborgare som har hemvist i Norden vill adoptera nordisk medborgare, görs ansökningen i den stat där sökanden har hemvist. Prövningen sker enligt lagen i den staten. Med den föreslagna lagändringen kommer antalet barn med svenska medborgarskap att öka, vilket innebär att fler barn kommer att falla in under den nordiska adoptionsregleringen.

För utomnordiska förhållanden gäller lagen (1971: 796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption. Om sökande är svensk medborgare eller har hemvist här tas ansökningen upp i Sverige och prövas enligt svensk lag. Regeringen kan medge att också i andra fall ansökningen prövas här. Vid prövningen skall särskilt beaktas, om barnet genom medborgarskap eller hemvist eller på annat sätt har anknytning till främmande stat och det skulle leda till avsevärd olägenhet för barnet om adoptionen inte blir gällande i den främmande staten. Har adoptionsbeslut meddelats i främmande stat gäller det också i Sverige om sökanden var medborgare eller hade hemort i den främmande staten när beslutet meddelades. Om barnet då var svenskt eller hade hemvist i Sverige skall socialstyrelsen ha godkänt adoptionen. Genom den ifrågasatta lagändringen kan socialstyrelsen komma att få ett ökat antal ärenden då godkännande krävs av ett utländskt adoptionsbeslut därför att barnet dessutom har svenskt medborgarskap. Någon större ökning torde det dock inte vara fråga om.

Svensk rätt saknar generella internationellt rättsliga lagbestämmelser angående *vårdnaden om och underhåll till barn*. Ett undantag utgör lagstiftningen för de nordiska förhållandena. Barnets medborgarskap saknar betydelse för tillämpning av den nordiska regleringen. Enligt 8 § förordningen (1931: 429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, vilken avser nordiska förhållanden, kan i samband med hemskillnad eller äktenskapsskillnad i mål mellan nordiska medborgare också tas upp frågan om underhållsskyldighet till och vårdnaden om barn. Talan om vårdnad och underhåll kan också väckas senare. Talan tas då upp i den stat där den mot vilken talan riktas har sitt hemvist. Vid prövningen tillämpas lagen i den staten. Nordiska avgöranden gäller i Sverige utan särskild stadfästelse och utan prövning av avgörandets riktighet (22 §).

Enligt 3 kap. 6 § lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap får frågor om *underhåll* och *vårdnad* tas upp i samband med äktenskapsmål av internationell karaktär, förutsatt givetvis att äktenskapsmålet som sådant får tas upp här. Om vårdnads- och underhållsfrågorna tas upp enligt den nämnda bestämmelsen, skall frågorna alltid prövas enligt svensk lag, om barnet vistas här. Det nuvarande rättsläget torde i övrigt kunna sammanfattas så, att barnets medborgarskap i stort sett saknar betydelse i vårdnadsmål, i vart fall om barnet har hemvist i Sverige och kan beräknas stanna här. I fråga om underhåll torde svensk lags minimiförpliktelser tillämpas. Detta gäller åtminstone om både den underhållsberättigade och underhållsskyldige är bosatt här och sannolikt även annars, så snart barnet är domicilierat här.

Någon skyldighet för Sverige att erkänna annat lands vårdnadsdom och vice versa föreligger inte, om man bortser från nordiska förhållanden. Inom Europarådet pågår dock för närvarande arbete på en konvention om erkännande och verkställighet av avgöranden angående vårdnaden om barn.

De svenska bestämmelserna om *förmynderskap* gäller också i fråga om svenska medborgare som har hemvist utom riket (4 kap. 1 § lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap). Saknas behov av förmynderskap här i landet på grund av att förmynderskapet är ordnat i det landet där vederbörande är bosatt, kan man nöja sig med det förmynderskapet. Gällande rätt knyter således an till nationaliteten men i praktiken torde den föreslagna ändringen få ringa betydelse. Regler motsvarande de nu nämnda gäller i fråga om utländsk medborgare som har hemvist i Sverige. Huvudregeln är att förmynderskap skall ordnas i hemlandet. Svensk domstol kan dock anordna förmynderskap för utländsk person som är bosatt här, om det framgår att det inte kommer att anordnas i hemlandet.

Särskilda bestämmelser gäller för nordiska förhållanden. Enligt 14 § 1931 års förordning om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap anordnas förmynderskap för underårig medborgare i Norden i den stat där barnet har hemort. I varje stat tillämpas där gällande lag.

Enligt 1 kap. 1 § första stycket lagen (1937: 81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo bedöms *rätten till arv efter svensk medborgare* enligt svensk lag, även om den avlidne inte hade hemvist i riket. Nationaliteten har således avgörande betydelse och det gäller även frågor som rör arvsordning, arvsdelning, förskott på arv, laglott, förverkande av arv och arvinges rätt att utöver sin arvslott få underhåll ur kvarlåtenskapen. Också inom testamentsrätten har nationalitetsprincipen ett stort utrymme (se 1 kap. 3–6 §§). En annan sak är att utländsk medborgare i princip har samma rätt som svensk att ta arv här i landet.

I fråga om nordiska förhållanden gäller följande. Hade nordisk medborgare vid sin död hemvist i Sverige skall i fråga om rätten till arv svensk lag gälla. Hade emellertid den avlidne dock inte vid dödsfallet haft hemvist här sedan minst fem år skall hans hemlands lag vinna tillämpning om någon av arvingarna eller testamentstagarna yrkar det (1 § lagen 1935: 44 om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare som hade hemvist här i riket).

Den avlidnes medborgarskap är således av avgörande betydelse för frågan huruvida svensk lag eller den nyssnämnda nordiska författningen skall kunna tillämpas. Den föreslagna ändringen av medborgarskapslagstiftningen får därför vissa begränsade följder i fråga om arv och testamente.

Enligt svensk rätt kan också den som är under 18 år *ingå äktenskap*. I detta fall krävs dock tillstånd av länsstyrelsen (2 kap. 1 § giftermålsbalken – GB). I 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap finns bestämmelser om äktenskaps ingående. Huvudregeln är att om utländsk medborgare vill ingå äktenskap inför svensk myndighet, hans rätt till det prövas enligt lagen i den stat där han är medborgare (1 kap. 1 §). Ett äktenskap som har ingåtts utom riket enligt främmande lag anses giltigt till formen om det är giltigt i den stat där det ingicks. Äktenskapet anses också giltigt till formen om det är giltigt i den eller de stater där mannen och kvinnan var medborgare.

Rätt för nordisk medborgare att ingå äktenskap prövas enligt lagen i det nordiska land där han söker hindersprövning eller lysning, om någon av de trolovade hade sitt hemvist där. Såvitt gäller nordiska förhållanden har medborgarskapet betydelse för frågan huruvida 1931 års förordning är tillämplig eller ej men i övrigt har medborgarskapet endast mindre betydelse.

Makars egendom och andra ekonomiska rättsverkningar av äktenskapet utreds för närvarande av Familjelagssakkunniga (Ju 1970: 52). Sedan denna utredning slutförts kommer de sakkunniga att se över den internationella lagstiftningen på området. För närvarande finns regler om äktenskapets rättsverkningar i 1931 års förordning, om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Förordningen gäller nordiska medborgare och bygger på domicilprincipen.

I den svenska *namnlagen* (1963: 521) saknas generella regler om lagens tillämplighet på utländsk medborgare. 8 § innehåller bestämmelser om förvärv av släktnamn efter beslut av namnmyndigheten. Enligt bestämmelserna kan svensk medborgare som saknar släktnamn eller vars släktnamn inte är tillräckligt särskiljande eller annars är mindre tjänligt efter ansökan få ett annat släktnamn. Reglerna gäller även den som är gift med svensk medborgare. Om särskilda skäl föreligger kan även annan utlänning som stadigvarande vistas här få släktnamn enligt bestämmelserna. Den föreslagna ändringen i medborgarskapslagen torde inte få några nämnvärda konsekvenser i dessa hänseenden.

Såvitt gäller det släktnamn som barnet förvärfvar vid födelsen kommer den föreslagna ändringen i medborgarskapslagen att medföra att svensk lag blir tillämplig på fler barn. De nuvarande kyrkobokföringsbestämmelserna knyter nämligen an till barnets medborgarskap. Barnet får alltid släktnamn enligt den svenska *namnlagen* om barnet är svensk medborgare, oavsett om barnet även har annat medborgarskap och oavsett om barnet tidigare har haft hemvist i annat land. I stort sett överensstämmer de svenska reglerna med dem som gäller i flertalet andra länder. Det kan emellertid nämnas att det inom Norden för närvarande övervägs en sådan ändring av namnreglerna, att alla barn skall erhålla moderns släktnamn.

Sammanfattningsvis kan sägas att det såvitt gäller frågor som rör barnets person är osäkert om en utvidgning av rätten till svenskt medborgarskap vid födelsen får någon nämnvärd praktisk betydelse, särskilt om det leder till dubbelt medborgarskap för barnet. Det beror bl. a. på den vikt som läggs vid att barnet och vårdnadshavarna har hemvist i Sverige. När det gäller arvsrättsområdet och frågor om äktenskapets rättsverkningar kan det dock antas att en ändring i medborgarskapslagen får viss praktisk betydelse, eftersom nationalitetstänkandet dominerar på dessa områden. Lagstiftningen i dessa hänseenden är dock som framgått under omvandling.

3.2 Processrättens område

Om barn i större utsträckning än nu får svenskt medborgarskap vid födelsen torde detta på processrättens område främst få betydelse för tillämpningen av rättshjälpslagen (1972: 429) och lagen (1886: 84 sid. 14) om skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada.

Enligt *rättshjälpslagen* (8 § första stycket 2) får allmän rättshjälp inte lämnas den som ej är bosatt i landet, om han ej är svensk medborgare eller särskilda skäl för rättshjälp inte föreligger. Regeringen kan emellertid under förutsättning av ömsesidighet förordna att medborgare i viss främmande stat i fråga om allmän rättshjälp skall vara likställd med svensk medborgare (8 § tredje stycket). Sådant förordnande har meddelats beträffande medborgare i ett stort antal främmande stater, däribland praktiskt

taget alla stater i Europa. En utvidgning av rätten till svenskt medborgarskap torde därför få ytterst marginell betydelse.

Beträffande kravet på *borgen i rättegång*, som enligt 1886 års lag gäller i fråga om alla utländska medborgare vare sig de är bosatta här eller inte, kan regeringen dispensera från kravet efter avtal med främmande stat (3 §). Även i detta fall har överenskommelse träffats med ett stort antal länder. Frågan om ett upphävande av lagen övervägs dessutom för närvarande.

3.3 Socialrättens område

Varje svensk medborgare anses som försäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Detta innebär att även utomlands bosatta svenskar är försäkrade, även om särskilda regler gäller för utlandssvenskars möjligheter att erhålla förmåner.

Enligt samma lag är en utlänning, som är bosatt i Sverige, att anse som försäkrad. Detta innebär dock inte att han eller hon är berättigad till försäkringens alla förmåner eller underkastad försäkringens alla förpliktelser.

En utlänning som är bosatt i Sverige är i fråga om *sjukförsäkringen* i alla avseenden likställd med här bosatt svensk medborgare. I Sverige bosatta utländska barn under 16 år har således samma rätt till sjukförsäkringens förmåner som här bosatta svenska barn. För utlänningen är alltså bosättningen i Sverige avgörande. En svensk kan däremot, även om han är bosatt utomlands, få ersättning för sjukvårdsutgifter, förutsatt att vården meddelas i Sverige och vårdbehovet har uppkommit under vistelse här. Utlänningar av vissa nationaliteter har beretts motsvarande rättigheter genom bilaterala och multilaterala konventioner. Om ett barn vid födelsen blir svensk medborgare till följd av att modern är svensk medborgare, medför detta ingen förändring i förhållande till vad som nu gäller under förutsättning att barnet är bosatt i Sverige. Utomlands bosatt barn till svensk moder kommer dock med de föreslagna reglerna att även utan konvention få rätt till sjukhusvård i Sverige enligt bestämmelserna för utlandssvenskar, trots att barnet aldrig har varit bosatt i Sverige.

De förmåner inom *folkpensioneringen* som kan tillkomma barn och ungdomar är *barnpension*, *förtidspension*, *sjukbidrag* och *handikappersättning*. De två grundförutsättningarna för att dessa förmåner skall kunna utgå är att barnet är svensk medborgare och bosatt i Sverige. Undantag från kravet på svenskt medborgarskap kan ske på grundval av överenskommelser som regeringen kan träffa med främmande makt. Flera sådana överenskommelser har träffats. Gemensamt för dessa har varit att utlänningar som uppfyller kravet på en längre vistelsetid i Sverige på samma sätt som svenska medborgare har rätt till ovannämnda förmåner.

Utländska barn som vistas i Sverige har således inte enligt lag någon rätt till nu nämnda förmåner. Genom de olika överenskommelser Sverige träffat med andra länder är dock i praktiken de flesta i Sverige bosatta utländska barn tillförsäkrade dessa förmåner. En ändring av medborgarskapslagen skulle endast innebära att barnet, utan att uppfylla nuvarande konventionsbestämmelser om viss tids vistelse här blir berättigat till dessa förmåner, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Allmänt barnbidrag utgår även till icke svenska medborgare, om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller om barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket. En

ändring av medborgarskapslagen får därför ingen betydelse för de barn som föds i Sverige. Även för svenska medborgare krävs att de skall vara bosatta i Sverige för att barnbidrag skall utgå. Om barnet däremot är bosatt i utlandet blir barnet genom ändringarna i medborgarskapslagen vid en inflyttning till Sverige omedelbart berättigat till bidrag utan att sexmånadersperioden har löpt ut. Vad som nu har sagts om allmänt barnbidrag gäller även rätten till *bidragsförskott* enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Sammanfattningsvis kan konstateras att konsekvenserna av den ändring av medborgarskapslagen som föreslås kommer att bli relativt begränsade. Detta beror på att större delen av den sociala lagstiftningen uppställer ett bosättningsrekvisit i stället för eller som komplement till medborgarskapet och på att Sverige med olika länder har träffat överenskommelser vilka innebär att utländska medborgare som är bosatta i Sverige är jämställda med svenska medborgare beträffande olika försäkringar och förmåner. I vissa hänseenden, t.ex. i fråga om den latent rätten till sjukvård för utlandssvenskar som kan återopas så fort vederbörande kommer till Sverige, inträder emellertid en ändring. Likaså inträder rätt till folkpension för den som t.ex. är invalid, gammal eller efterlevande omedelbart efter ankomsten till Sverige, om vederbörande är svensk medborgare.

3.4 Försvarsmaktens område

Enligt värnpliktslagen skall varje svensk man fullgöra värnpliktstjänstgöring i Sverige, även om han är bosatt utomlands. I praktiken inkallas emellertid endast den som är folkbokförd i Sverige. Den som återvänder till Sverige skall fullgöra värnpliktstjänstgöring. Jämlikt 5 § värnpliktslagen kan han dock befrias helt eller delvis från värnpliktstjänstgöringen, dels om han har fullgjort militärtjänst utomlands, dels om han efter långvarig utlandsvistelse återvänder till Sverige efter fyllda 30 år. Den som genom naturalisation upptas till svensk medborgare det kalenderår han fyller 25 år eller senare kan enligt värnpliktslagen också befrias från värnplikten. I praktiken tillämpas åldersgränsen 28 år.

Dessa bestämmelser tillämpas också på svenska dubbelmedborgare. Är vederbörande bosatt i Sverige skall han fullgöra värnpliktstjänstgöring i Sverige. Är han bosatt utomlands är han i praktiken befriad från svensk värnplikt och frågan om eventuell tjänstgöring i Sverige vid återvändande hit skall underställas regeringens prövning jämlikt 1 § värnpliktslagen.

En person som är medborgare i mer än en stat riskerar att bli ålagd att fullgöra militärtjänstgöring i flera stater. För att förhindra sådana konsekvenser har 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och om militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap reglerat de militära förpliktelserna för den som har flera medborgarskap. Om särskilda överenskommelser inte har träffats gäller följande principer:

1) *domicilprincipen*, som innebär att var och en skall fullgöra militärtjänst i den fördragsslutande stat på vars territorium han har sitt varaktiga hemvist,

2) *valmöjligheten*, dvs. att var och en skall, innan han har uppnått en ålder av 19 år, kunna välja att frivilligt fullgöra sina militära förpliktelser i annan fördragsslutande stat, förutsatt att han är medborgare i staten och att tjänstgöringen är likvärdig den som krävs i den andra fördragsslutande staten, och

3) *ekvivalensprincipen*, som medger att den som fullgör militärtjänst i viss fördragsslutande stat skall anses ha fullgjort sina militära förpliktelser gentemot annan fördragsslutande stat.

Nio länder utöver Sverige har hittills ratificerat konventionen. Sverige har vidare träffat särskilda överenskommelser med vissa andra länder bl. a. de nordiska länderna. Därmed torde problem kunna undvikas vid avgörandet av frågan i vilken stat svensk medborgare, som också är medborgare i någon av dessa stater, skall fullgöra militärtjänst. Svensk medborgare, som även är medborgare i stat som inte har tillträtt 1963 års konvention och med vilken Sverige inte träffat någon överenskommelse, riskerar emellertid att åläggas värnplikt i flera länder.

Om barn i äktenskap, vars föräldrar har olika medborgarskap, erhåller bådas medborgarskap vid födelsen, medför detta en ökning av antalet värnpliktiga. Den som är bosatt i Sverige kan välja att göra värnplikt i ett annat land, och den som är bosatt utomlands kan välja att göra värnplikt i Sverige. Detta kan medföra vissa anpassningsproblem för den värnpliktige och vissa problem av administrativ natur, som har samband med planläggningen av krigsorganisationen.

3.5 Det offenkärliga området

Om ett barn med svenskt medborgarskap någon gång har varit kyrkobokfört här i landet, får det vid 18 års ålder allmän rösträtt här. De föreslagna ändringarna i medborgarskapslagen medför att antalet röstberättigade ökar och en del av dem som får rösträtt kommer troligen att finnas utomlands. Enligt den nya regeringsformen skall utlänning vara likställd med svensk medborgare i fråga om möjligheterna att erhålla tjänst hos stat och kommun. Vissa tjänster är dock undantagna. För rätten att utöva vissa slags yrken krävs likaså svenskt medborgarskap.

Medborgarskap antecknas i folkbokföringen endast för den som ej är svensk medborgare. Likaså antecknas statslöshet (17 § tredje stycket folkbokföringskungörelsen (1967:495)). Denna bestämmelse har gällt sedan 1968. Tidigare skulle vid fall av dubbelt medborgarskap antecknas de stater i vilka personen har medborgarskap.

En ändring av medborgarskapslagen beträffande barn i äktenskap torde inte innebära någon extra arbetsbelastning för folkbokföringen. För de lokala folkbokföringsmyndigheterna skulle den snarare innebära en lättnad. Tillämpningen av 1 § första stycket punkt 3 i medborgarskapslagen förutsätter nämligen kännedom om innehållet i och tillämpningen av lagen i faderns hemland. Detta skapar i många fall svårigheter, som hänger samman med att faderns medborgarskap ofta förvärfvas endast under vissa i den främmande lagen angivna förutsättningar. En lagändring medför däremot den nackdelen att många föräldrar kommer att vara ovetande om att deras barn även har utländskt medborgarskap, eftersom någon anteckning inte görs om det utländska medborgarskapet i de fall då barnet också är svenskt.

4 Lagstiftningen i vissa främmande länder

4.1 Övriga nordiska länder

Den nordiska medborgarskapsrätten bygger som redan nämnts sedan gammalt på härstamningsprincipen. Enligt denna princip är föräldrarnas medborgarskap och inte födelseorten avgörande för ett barns ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. De nu gällande danska, norska och svenska medborgarskapslagarna, nämligen i Danmark lagen den 27 maj 1950 om dansk infödsret, i Norge lagen den 8 december 1950 om norsk riksborgarrett och i Sverige lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap har tillkommit i samarbete mellan de tre länderna. I sakligt hänseende har dessa lagar överensstämt helt med varandra, bortsett från att den danska lagen på grund av stadgande i grundlagen saknar föreskrifter om villkoren för naturalisation. Dessa återfinns i stället i indenrigsministeriets cirkulär den 6 juni 1968 nr 126 om beviljande av danskt medborgarskap. I Danmark har som nämnts under innevarande år genomförts sådana ändringar i medborgarskapslagen att barn i äktenskap, vars ene förälder är dansk medborgare, alltid blir dansk medborgare vid födelsen. Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1979.

Island och Finland deltog inte i det samarbete, som föregick tillkomsten av de nordiska medborgarskapslagarna. Medborgarskapslagarna i dessa två länder – i Finland medborgarskapslagen den 28 juni 1968 och i Island lagen den 23 december 1952 om isländsk riksborgarrett – överensstämmer dock i stort sett med de danska, norska och svenska lagarna.

Enligt 1 § i de nu gällande danska och norska medborgarskapslagarna förvärfvas medborgarskap i respektive land vid födelsen av 1) barn i äktenskap, vars fader är dansk/norsk medborgare, 2) i det landet fött barn i äktenskap om modern är dansk/norsk medborgare och fadern ej har medborgarskap i någon stat eller om barnet icke vid födelsen förvärfvar faderns medborgarskap och 3) barn utom äktenskap, vars moder är dansk/norsk medborgare. 1 § i den finska medborgarskapslagen skiljer sig i två hänseenden från motsvarande paragraf i de danska och norska lagarna. Dels krävs inte att barn som avses under punkt 2 är fött i Finland för att det ska få finskt medborgarskap, dels innehåller den finska medborgarskapslagen en kompletterande fjärde punkt enligt vilken finskt medborgarskap förvärfvas vid födelsen av varje barn som föds i Finland, om barnet inte vid födelsen förvärfvar medborgarskap i annat land. Barn som föds i Finland kan alltså inte bli statslöst vid födelsen.

4.2 Förbundsrepubliken Tyskland

Gällande medborgarskapslag (das Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz) kom till år 1913. Den har senast ändrats år 1975. Från och med den 1 januari 1975 förvärfvar barn i äktenskap vid födelsen tyskt medborgarskap, om den ena av föräldrarna är tysk medborgare. Lagändringen har tillkommit för att jämställa en tysk fader och tysk moder i fråga om möjligheten att överföra sitt medborgarskap på barn i äktenskap. Före år 1975 gällde däremot att barn i äktenskap blev tysk medborgare, om fadern var tysk medborgare. Barn till tysk moder och utländsk fader blev däremot inte tyskt.

Genom en övergångsbestämmelse kunde även barn till tysk medborgare

som före lagändringen 1975 hade varit utestängda från möjligheten att bli tyska medborgare under en tid av tre år från lagens ikraftträdande skriftligen anmäla (erklären) att de ville bli tyska medborgare. Denna möjlighet stod endast öppen för den som var född efter den 31 mars 1953 men före den nya lagens ikraftträdande. Den som fyllt 18 år kunde själv anmäla sin önskan, medan den som var yngre skulle företräddas av sin vårdnadshavare. Möjligheten stod öppen både för barn födda i äktenskap mellan tysk moder och utländsk fader och barn födda utom äktenskap, om barnet hade förlorat sitt tyska medborgarskap genom legitimation enligt utländsk lag.

För att hålla nere förekomsten av dubbla medborgarskap infördes år 1975 en förenklad möjlighet att skriftligen genom en förklaring avstå från det tyska medborgarskapet. För minderåriga barns del skall förklaringen, som görs av föräldrarna, först godkännas av den tyska förmynderskapsdomstolen och sedan av den myndighet som handlägger medborgarskapsfrågor.

4.3 Frankrike

I den franska medborgarskapslagen (Code de la nationalité Française) från år 1945 genomfördes vissa ändringar år 1973. Det skedde delvis mot bakgrund av ett ändrat synsätt i frågor som rörde kvinnans ställning i äktenskapet, adoption, utomäktenskapliga barns rättsställning samt föräldrarnas målsmanskap.

Barn vars ena förälder är fransk medborgare förvärvar numera franskt medborgarskap oberoende av om barnet är fött inom eller utom äktenskap. Barn som är fött i Frankrike och vars ena förälder är född i Frankrike förvärvar likaså franskt medborgarskap vid födelsen. Barnet kan emellertid i detta fall inom sex månader före uppnädd myndighetsålder avsäga sig sitt franska medborgarskap.

Fransk medborgare som är bosatt utomlands och som efter att ha uppnått myndighetsåldern på ansökan har upptagits till utländsk medborgare förlorar enligt lagens huvudregel inte automatiskt sitt franska medborgarskap. En sådan person kan dock genom en inför fredsdomare eller konsul avgiven förklaring befrias därifrån. Minderårig fransk medborgare som även innehar annat medborgarskap kan i vissa fall på ansökan av förmyndare befrias från det franska medborgarskapet. Eftersom såväl Sverige som Frankrike har ratificerat 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m. och konventionen har trätt i kraft den 9 april 1969, förlorar emellertid myndig fransk medborgare alltid sitt franska medborgarskap vid förvärv av svenskt medborgarskap.

4.4 Schweiz

Den schweiziska medborgarskapslagen (Bundesgesetz über Erwerb und Verlust des Schweizerbürgerrechts vom 29 september 1952) har ändrats genom lag den 25 juni 1976. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1978. Före ändringen gällde att barn i äktenskap förvärvade schweiziskt medborgarskap om fadern var schweizisk medborgare eller, i fall då endast modern var schweizisk medborgare, om barnet inte genom födelsen kunde förvärva annat medborgarskap. Ändringarna i lagen innebär bl. a. att barn får schweiziskt medborgarskap även i de fall där modern är schweizisk

medborgare från födelsen och föräldrarna är bosatta i Schweiz vid tiden för barnets födelse. Om ett sådant barn enligt tidigare gällande regler inte har förvärvat schweiziskt medborgarskap, kan barnet om det inte fyllt 22 år genom ett förenklat förfarande erhålla schweiziskt medborgarskap. Om barnet fyllt 16 år, skall det samtycka till förvärvet.

4.5 Canada

Genom lag den 16 juli 1976, som trädde i kraft den 15 februari 1977, har Canada erhållit en helt ny medborgarskapslag (the Citizenship Act).

I den nya lagen har man och kvinna likställts i medborgarskaps hänseende. Beträffande förvärv av kanadensiskt medborgarskap vid födelsen gäller liksom tidigare att barn som föds i Canada får kanadensiskt medborgarskap oavsett föräldrarnas medborgarskap (territorialprincipen). Barn som föds utanför Canada får enligt den nya lagen kanadensiskt medborgarskap, om någon av föräldrarna är kanadensisk medborgare. Det har ingen betydelse om föräldrarna är gifta med varandra eller ej.

Enligt den tidigare kanadensiska medborgarskapslagen gällde beträffande barn födda utanför Canada att barn i äktenskap förvärvade faderns och barn utom äktenskap moderns kanadensiska medborgarskap, om födelsen registrerades vid kanadensiskt konsulat. För barn födda före den nya lagens ikraftträdande står den möjligheten till förvärv av kanadensiskt medborgarskap alljämt öppen.

4.6 Vissa andra länder

I Polen, Ungern och Tjeckoslovakien blir barn i och barn utom äktenskap medborgare i respektive land, om endera av föräldrarna är medborgare i landet. I bl. a. Jugoslavien och Sovjetunionen gäller däremot inte obetingat att barnet blir medborgare i respektive land, om barnet föds utanför landets territorium och endast en förälder är medborgare i landet.

Storbritannien, Irland och USA tillämpar både härstamnings- och territorialprincipen. Det innebär att såväl föräldrarnas medborgarskap som födelse inom statens territorium är avgörande för förvärv vid födelsen av statens medborgarskap. Sålunda gäller till en början att barn födda i respektive land blir medborgare vid födelsen i det landet. Barn födda utanför dessa länder blir i regel medborgare i respektive land om båda eller i vissa fall bara den ene är medborgare i vederbörande land. Barn utom äktenskap som föds av brittisk moder utanför brittiskt territorium förvärfvar inte brittiskt medborgarskap. Däremot förvärfvar barn till amerikansk mor i vissa fall amerikanskt medborgarskap. Motsvarande gäller barn till irländsk mor.

5 Internationella överenskommelser

År 1869 ingicks mellan Sverige och USA en ännu gällande *konvention om utflyttade personers nationalitet*. Sverige har därefter tillträtt ett flertal multilaterala överenskommelser på medborgarskapsrättens område. Konventionerna har i allmänhet tillkommit för att förhindra fall av dubbelt

medborgarskap respektive statslöshet. Vidare har flera av konventionerna till syfte att lösa problem som uppstår för personer som på grund av att de har flera medborgarskap har militära förpliktelser mot flera länder. I detta sammanhang bör nämnas *1930 års NF-konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar* (SÖ 1937: 9) och *1930 års NF-protokoll angående värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap* (SÖ 1937: 6).

1961 års FN-konvention om begränsning av statslöshet (SÖ 1969: 12) syftar däremot till att förhindra uppkomsten av statslöshet och underlätta för statslösa personer att få ett medborgarskap. Konventionen, som har ratificerats av Sverige, trädde i kraft den 13 december 1975.

Av större betydelse i detta sammanhang är den tidigare nämnda *1963 års Europarådskonvention angående begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och angående militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap* (SÖ 1969: 24). Konventionens syfte är att åstadkomma större enhetlighet mellan medlemsstaternas medborgarskapsregler och att motverka flerfaldigt medborgarskap och krav på militärtjänstgöring i mer än en stat. Konventionen trädde i kraft 1969. Den har ratificerats av bl. a. Sverige (prop. 1968: 128).

Art. 1 innehåller den grundläggande principen att medborgare i fördragsslutande stat, som till följd av uttrycklig viljeförklaring förvärvar medborgarskap i annan stat genom naturalisation, option eller återvinning, skall förlora sitt tidigare medborgarskap. Regeln gäller både myndiga och omyndiga. För omyndiga är den emellertid inte ovillkorlig utan förutsätter, dels att omyndiga enligt lagen i medborgarlandet kan förlora medborgarskapet under ifrågavarande betingelser, dels att den omyndige ägt rättslig handlingsförmåga eller varit lagligen företrädd. Vidare föreskrivs i artikeln att omyndiga som inte är eller har varit gifta, skall förlora sitt tidigare medborgarskap, om de på grund av bestämmelse i lag blir medborgare i annan fördragsslutande stat till följd av att deras föräldrar förvärvar medborgarskap där genom naturalisation, option eller återvinning. Är det bara den ene av föräldrarna som förlorar sitt tidigare medborgarskap, bestämmer lagen i den stat där den omyndige är medborgare, om han skall följa den föräldern i medborgarrättsligt avseende eller inte.

Konventionens andra kapitel (art. 5–6) upptar regler om militära förpliktelser vid flerfaldigt medborgarskap. I art. 5 mom. 1 stadgas bl. a. att den som äger medborgarskap i två eller flera fördragsslutande stater inte skall åläggas att göra militärtjänst i mer än en av dessa stater. Departementschefen fastslog i prop. 1968: 128 att konventionens regler i allt väsentligt stämde väl överens med vår lagstiftning, varför någon lagändring inte krävdes för anslutning för Sveriges del (jfr 3.4).

Slutligen skall nämnas att Sverige genom överenskommelse med Danmark, Finland och Norge samt genom bilaterala avtal med USA och Argentina har reglerat skyldigheten att fullgöra militärtjänst för dem som är medborgare även i någon av dessa stater (*Överenskommelse 1956 om förhållandet mellan värnplikt och medborgarskap i Sverige, Danmark och Norge* (SÖ 1956: 7) jämte *protokoll 1968 angående Finlands anslutning* (SÖ 1968: 9), *Konvention 1933 med Amerikas Förenta Stater angående värnplikt för personer med dubbelt medborgarskap* (SÖ 1935: 2) samt *militärtjänstgöringsöverenskommelse 1959 med Argentina* (SÖ 1959: 7).

6 Reformkrav

Under åren 1967–75 har vid upprepade tillfällen motionerats i riksdagen om sådana ändringar i medborgarskapslagen, att barn i större utsträckning blir svenska medborgare om den ene av föräldrarna är svensk medborgare.

1967 års riksdagsbehandling. I motioner (I: 437 och II: 556) föreslogs en översyn av medborgarskapslagen såvitt avsåg svenskt medborgarskap för barn. Enligt motionärerna borde alla barn som föds i Sverige bli svenska medborgare, om den ene föräldern är svensk. Till stöd härför anförde motionärerna att till följd av invandringen allt flera barn som är födda här inte är svenska medborgare och att antalet socialfall bland dessa barn hade ökat väsentligt. I motionerna uttalades vidare att barn kidnappas och förs utomlands efter upplösning av föräldrarnas äktenskap. Dessutom framhölls som otillfredsställande att barn blir svenska medborgare endast om föräldrarna avstår från äktenskap. Utskottet (ILU 1967:27) ansåg att motionerna inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Frågan förföll eftersom sammanjämkning av kamrarnas beslut inte var möjlig. Som stöd för sitt ställningstagande anförde utskottet bl. a. att dubbla medborgarskap skulle uppkomma i stor utsträckning om förslaget genomfördes. Utskottet refererade även till följande uttalande av departementschefen vid medborgarskapslagens tillkomst.

Stundom kan det vara motiverat att barnet naturaliseras självständigt. Detta gäller främst då föräldrarnas äktenskap upplösts och modern fått vårdnaden om barnet. I likhet med de delegerade anser jag, att i dylika fall bör vara regel att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren. Står barnet under föräldrarnas gemensamma vårdnad, synes den omständigheten, att fadern icke vill eller icke kan bli svensk medborgare, ej böra utesluta att barnet naturaliseras på ansökan av föräldrarna.

Utskottet hade under hand inhämtat att de möjligheter till avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren som lagen erbjuder i praxis utnyttjades på ett smidigt sätt som tillmötesgick de barns intressen av vars föräldrar endast den ene är svensk medborgare. Utskottet framhöll vidare i sitt yttrande vad beträffar de sociala förmånerna, att möjligheterna för de av motionärerna åsyftade barnen att erhålla bidragsförskott, allmänt barnbidrag, sjukförsäkring, socialhjälp, utbildning i grundskola och gymnasium, inte är beskurna genom barnens avsaknad av svenskt medborgarskap. Utskottet anförde även att man genom den antydda lagändringen inte kunde hindra att barn förs ut ur riket.

1968 års riksdagsbehandling. Motionerna I: 16 och II: 65 överensstämde med 1967 års motionspar. Utskottet (ILU 1968:54) avstyrkte bifall till motionerna och hänvisade till vad utskottet anfört år 1967. Frågan förföll vid behandlingen i kamrarna.

Med anledning av prop. 1968: 128 angående bl. a. godkännande av 1963 års Europarådskonvention om begränsning av flerfaldigt medborgarskap m. m. väcktes vidare två likalydande motioner (I: 978 och II: 1240). I dessa framhölls att en ändring i medborgarskapslagstiftningen i enlighet med förslagen i motionerna I: 16 och II: 65 skulle innebära att Sverige i större utsträckning än hittills kom att godkänna dubbla medborgarskap för barn under 18 år. Detta borde emellertid vara förenligt med Europarådskonventionen, eftersom skyldighet att välja medborgarskap enligt motionärerna torde inträda vid 18 års ålder. Motionärerna framhöll vidare att, för att inte någon tvekan skulle uppstå om våra framtida möjligheter att överväga

ändringar i den svenska medborgarskapslagstiftningen i enlighet med motionerna I: 16 och II: 65, det torde vara nödvändigt att riksdagen vid antagande av prop. 1968: 128 uttryckligen anslöt sig till vad som i motionerna hade anförts om möjligheterna att vid ett godkännande av konventionen ändå kunna företa en översyn av den svenska medborgarskapslagstiftningen efter de riktlinjer som angetts i motionerna (I: 16 och II: 65).

Enligt utskottet var ett motivuttalande av den art motionärerna föreslagit inte förenligt med konventionens allmänna syfte att minska antalet flerfaldiga medborgarskap. Utskottet ansåg sig därför inte böra tillstyrka bifall till motionerna I: 978 och II: 1240. Frågan förföll eftersom sammanjämkning av kamrarnas beslut inte var möjlig.

1969 års riksdagsbehandling. Även i motioner till 1969 års riksdag (I: 743 och II: 856) togs upp frågan om en översyn av bestämmelserna om medborgarskap för barn. Motionerna överensstämde i sak med motsvarande motioner vid 1968 års riksdag. Utskottet anförde i sitt utlåtande över motionerna (ILU 1969: 3) att det inte hade frångått sin tidigare bedömning och avstyrkte bifall till motionerna. Vidare erinrade utskottet om att medborgarskapslagstiftningen hade tillkommit genom nordiskt samarbete samt att de nordiska medborgarskapslagarna i allt väsentligt överensstämde med varandra. Frågan om revidering av lagarna borde därför behandlas i nordisk samverkan. Frågan förföll sedan sammanjämkning av kamrarnas beslut visat sig omöjlig.

1970 års riksdagsbehandling. I motionerna I: 316 och II: 341 hemställdes om en översyn av gällande bestämmelser beträffande medborgarskap för barn i riket bosatta barn, av vars föräldrar endast den ena är svensk medborgare. Utskottet framhöll (ILU 1970: 50) att det i praxis fanns möjligheter att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren som på ett smidigt sätt tillmötesgick ifrågavarande barns intressen. Utskottet uttalade vidare att ett genomförande av förslaget skulle leda till dubbla medborgarskap i stor omfattning. Utskottet avstyrkte bifall till motionen. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vidare yrkades i motion II: 578 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

1. utredning som syftade till att ge alla i Sverige bosatta barn en lika ställning inom sociallagstiftningen,
2. att Kungl. Maj:t måtte verka för tillkomsten av en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning.

Utskottet uttalade (ILU 1970: 50), med hänvisning till familjepolitiska kommittén, att något initiativ från riksdagen inte var erforderligt i fråga om det först nämnda yrkandet. Beträffande det andra yrkandet pekade utskottet på att Nordiska rådet hade antagit en rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att undersöka om man vid fastställande av medborgarskap kunde ta större hänsyn till principen om barnets intresse. Rådets juridiska utskott hade i det sammanhanget uttalat att det på ett senare stadium kunde övervägas ett nordiskt initiativ på europeiskt plan för att söka vinna gehör för en ny syn på barnets ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. Utskottet ansåg det mot denna bakgrund inte påkallat att riksdagen tog något initiativ i det hänseendet som motionären yrkat. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

1975 års riksdagsbehandling. I motion 1975: 1739 hemställes bl. a. att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av medborgarskapslagen i syfte att i lagen likställa man och kvinna. Möjlighet borde övervägas för barn med dubbelt medborgarskap att vid 18 års ålder själv välja medbor-

garskap. I motionen hänvisades till att 1950 års lag grundar sig på härstamningsprincipen, varvid barnet anses i medborgarskapshänseende i första hand härstamma från fadern och i andra hand från modern. Detta avsteg från jämställdhetsprincipen mellan man och kvinna grundade sig på önskemålet att undvika dubbla medborgarskap. En lämplig ordning borde vara att acceptera dubbla medborgarskap fram till 18 års ålder.

Inrikesutskottet framhöll i sitt yttrande 1975/76: 14 att utskottet såg positivt på motionärernas tanke att strävanden mot jämställdhet mellan könen borde komma till uttryck även i medborgarskapslagstiftningen. Eftersom ett internationellt samarbete i detta syfte redan hade inletts i Europarådets regi ansåg dock utskottet att det tills vidare borde anstå med en översyn av det slag som motionärerna tänkt sig. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Frågan om barns rätt till svenskt medborgarskap genom modern aktualiserades på nytt vid den senaste ändringen i medborgarskapslagen. I prop. 1975/76: 136 anförs vissa allmänna synpunkter om barns medborgarskap. Under remissbehandlingen av departementspromemorian Ds A 1975: 14, som låg till underlag för propositionen, framförde LO och TCO förslag som syftade till att barn till svensk man eller kvinna oftare än nu skulle få svenskt medborgarskap redan vid födelsen. LO föreslog att barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man skulle få svenskt medborgarskap vid födelsen. Enligt TCO borde, oavsett föräldrarnas samlevnadsformer, alltid gälla att barn vars moder eller fader är svensk medborgare fick svenskt medborgarskap vid födelsen. Det föredragande statsrådet (prop. 1975/76: 136 s. 17) sade sig ha förståelse för LO:s och TCO:s förslag och pekade på att den föreslagna ändringen även låg i linje med strävandena för jämställdhet mellan män och kvinnor. Föredraganden bedömde det emellertid inte vara möjligt att då förorda så långtgående ändringar i de principer på vilka vår medborgarskapslagstiftning vilar. Resultatet av arbetet inom Europarådet borde avvaktas och fortsatta överläggningar hållas med de övriga nordiska länderna innan ändringar av detta slag närmare övervägdes.

Inrikesutskottet ansåg att medborgarskapslagen i berört hänseende tedde sig otidsenlig och framhöll vidare att det i många fall, särskilt när familjerna var bosatta i Sverige, kunde vara till fördel för barnet att få svenskt medborgarskap. Det fanns enligt utskottet starka skäl för att medborgarskapslagen borde vara utformad med utgångspunkt i principen om att barn får svenskt medborgarskap, om någon av föräldrarna är svensk medborgare. Utskottet anslöt sig därför i sitt betänkande i sak (InU 1975/76: 44 s. 10 f) till motionsförslagen men delade föredragandens uppfattning att arbetet i Europarådet borde avvaktas innan lagändringen genomfördes. Skulle det emellertid visa sig att arbetet inom Europarådet inte inom rimlig tid ledde fram till en tillfredsställande internationell lösning av problemet, borde överläggningar tas upp med övriga nordiska länder i syfte att få till stånd erforderliga ändringar i de nordiska medborgarskapslagarna. Skulle inte heller nordisk enighet kunna uppnås i frågan måste enligt utskottet övervägas om inte Sverige ensamt borde ändra sin medborgarskapslagstiftning.

7 Överväganden och förslag

7.1 Inledande synpunkter

Den som är medborgare i en stat kan i allmänhet räkna med den statens beskydd och intar normalt även i övrigt en starkare ställning än andra invånare i staten. Medborgarskapet medför å andra sidan även förpliktelser, t. ex. skyldighet att göra värnplikt. Rätten till medborgarskap regleras i varje lands medborgarskapslagstiftning. Av denna framgår i vilka fall barn blir medborgare i landet vid födelsen. I allmänhet finns också bestämmelser om medborgarskapsförvärv senare genom naturalisation, anmälan eller på annat sätt.

Olika principer ligger till grund för medborgarskapslagstiftningen i olika länder. I allmänhet tillämpas *härstamningsprincipen*, som innebär att föräldrarnas medborgarskap och inte födelselandet är avgörande för ett barns medborgarrättsliga ställning. I länder som tillämpar den principen får vanligen barn i äktenskap faderns medborgarskap, medan barn utom äktenskap följer modern i medborgarskaphänseende. I några stater får barn vid födelsen statens medborgarskap så snart någon av föräldrarna är medborgare där. I vissa länder tillämpas i stället för eller i kombination med härstamningsprincipen *territorialprincipen*. Den innebär att en stats medborgarskap förvärvas genom födelse inom den statens territorium. En följd av att förutsättningarna för att erhålla medborgarskap varierar är att ett barn vid födelsen kan få mer än ett medborgarskap. I vissa fall kan det i stället bli statslöst. Dubbla medborgarskap kan vidare uppstå genom att medborgare i en stat senare blir medborgare i en annan. Genom internationella överenskommelser har man i vissa hänseenden reglerat frågor som hänger samman med uppkomsten av dubbla medborgarskap och dess motsats, statslöshet.

Inom Norden har ända sedan slutet av förra seklet förekommit ett nära samarbete på medborgarskapslagstiftningens område. Den nuvarande medborgarskapslagstiftningen bygger på samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige (Betänkande (SOU 1949: 45) med förslag till Nya Medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige). Lagen trädde för Sveriges vidkommande i kraft 1951. Danmark och Norge erhöll nya medborgarskapslagar 1950, som i sakligt hänseende överensstämmer med den svenska. Finland, som inte deltog i arbetet, erhöll ny medborgarskapslag år 1968.

Medborgarskapslagstiftningen i de nordiska länderna bygger sedan gammalt på härstamningsprincipen. Barn i äktenskap följer i princip fadern i medborgarskaphänseende. Det får enligt 1 § medborgarskapslagen svenskt medborgarskap, om fadern är svensk. Från regeln finns ett undantag. Även om fadern inte är svensk medborgare, förvärvar nämligen barn i äktenskap svenskt medborgarskap vid födelsen om modern är svensk medborgare samt dessutom fadern är statslös eller barnet inte förvärvat faderns medborgarskap. För barn utom äktenskap är det avgörande om modern har svenskt medborgarskap. 1 § i medborgarskapslagen i sin nuvarande lydelse trädde i kraft den 1 januari 1977. Ändringarna innebar en anpassning till de samtidigt ändrade bords- och vårdnadsreglerna i föräldrabalken (FB). I sakligt hänseende innebar ändringarna endast att barn som föds kort tid efter en skilsmässa i medborgarskaphänseende skall följa modern i stället för som tidigare fadern. Vidare togs uttrycken barn i resp. barn utom äktenskap bort. Det som är avgörande för medborgarskapet i

fortsättningen är om föräldrarna var gifta vid barnets födelse eller modern då var änka efter barnets fader.

Redan i det betänkande som låg till grund för gällande medborgarskapslag framhölls att en följdriktig tillämpning av principen om könens lika rättighet skulle leda till att barn i äktenskap alltid förvärvade svenskt medborgarskap då modern var svensk medborgare. De delegerade ansåg sig emellertid inte kunna förorda en sådan generell regel främst av det skälet att den skulle medföra dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning. Denna uppfattning delades av departementschefen (prop. 1950: 217 s. 28 och 29) och av första lagutskottet i utlåtande (1950: 27 s. 29). Sedan dess har i skilda sammanhang upprepats krav på sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen, att barn alltid får moderns medborgarskap. Reformkraven har rests såväl i vårt land som på nordiskt plan och inom Europarådet.

Den nuvarande ordningen har kritiserats bl. a. därför att den står i strid mot strävandena att på skilda områden jämställa män och kvinnor. Det har vidare framhållits att bestämmelserna har sitt ursprung i en tid då kvinnans frigörelse ännu inte hade nått särskilt långt. En ytterligare omständighet som har förts fram är att invandringen numera har en helt annan omfattning än vid tiden för bestämmelsernas utformning. I vårt land bor numera ett stort antal barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man, vilka saknar svenskt medborgarskap fram till dess de eventuellt naturaliseras.

Frågan om ändring av bestämmelserna om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen var senast föremål för överväganden i prop. 1975/76: 136 om ändringar i lagen om svenskt medborgarskap. LO hade i sitt remissyttrande över den departementspromemoria som låg till grund för propositionen anført att barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man borde få svenskt medborgarskap vid födelsen. TCO framhöll i sitt yttrande att barn till svensk fader eller moder, oavsett föräldrarnas samlevnadsformer, borde få svenskt medborgarskap vid födelsen. Föredraganden (prop. 1975/76: 136 s. 17) sade sig ha förståelse för förslagen, vilka låg i linje med strävandena för jämställdhet mellan män och kvinnor. Föredraganden ansåg emellertid att man borde avvakta då pågående arbete i Europarådet innan frågan aktualiserades på nordiskt plan.

Vid riksdagsbehandlingen framlades två motioner av innehåll bl. a. att barn vid födelsen borde få svenskt medborgarskap, om fadern eller modern är svensk medborgare. Även andra motioner lades fram som syftade till att i ökad utsträckning ge barn svenskt medborgarskap.

Utskottet (InU 1975/76: 44 s. 10) konstaterade att gällande regler innebär ett avsteg från principen om likställighet mellan män och kvinnor. Utskottet framhöll vidare bl. a. att kraven på makars likställighet hade vuxit i styrka sedan medborgarskapslagen antogs samt att åtskilliga reformer under denna tid hade genomförts för att nå jämställdhet mellan könen. Mot den bakgrunden fann utskottet att medborgarskapslagen tedde sig otidsenlig. Till detta kom att det i många fall, särskilt när det var fråga om i Sverige bosatta familjer, kunde vara till fördel för barnet att kunna få svenskt medborgarskap. Enligt utskottets mening förelåg därför starka skäl för att medborgarskapslagen borde vara utformad med utgångspunkt i principen att barn får svenskt medborgarskap om någon av föräldrarna är medborgare här i landet.

Utskottet, vars betänkande antogs av riksdagen, anslöt sig alltså i sak till motionsförslagen men ansåg i likhet med vad som hade föreslagits i propo-

sitionen, att det pågående arbetet i Europarådet borde avvaktas, innan man genomförde de långtgående ändringar som motionerna syftade till.

Frågan har därefter slutbehandlats i Europarådet. Ministerkommittén har i maj 1977 antagit en rekommendation till medlemsstaterna (Résolution 77/13) att införa sådana bestämmelser, att barn i äktenskap, vars föräldrar har olika nationalitet, får bådas medborgarskap vid födelsen. Alternativt förordas att barnet genom ett förenklat naturalisationsförfarande får den förälders medborgarskap som barnet inte fick vid födelsen. Sverige uppfyller redan nu det senare alternativet. Naturalisation av barn har helt nyligen ytterligare underlättats. Vidare föreslås i Europarådets resolution ett delvis komplicerat system för avveckling av ett av medborgarskapen när barnet når vuxen ålder.

Det kan konstateras att arbetet med medborgarskapsfrågan inom Europarådet inte nämnvärt har fört frågan framåt. Den syn på medborgarskapsfrågan som har kommit till uttryck i bl. a. det nämnda utskottsbetänkandet kräver ingripande förändringar i medborgarskapslagstiftningen. I denna fråga har överläggningar hållits med Danmark, Finland och Norge. Det har därvid visat sig att det i både Danmark och Norge finns en kraftig opinion för ändringar i medborgarskapslagstiftningen i syfte att jämställa kvinnan med mannen i fråga om möjligheten att överföra medborgarskapet till barn i äktenskap.

Mot bakgrund av det som nu har sagts har ett arbete bedrivits i samverkan mellan Sverige, Danmark och Norge för att åstadkomma i sak likartade ändringar i ländernas medborgarskapslagar. Även Finland har deltagit i arbetet. Resultatet av arbetet redovisas i föreliggande promemoria. De ändringar av medborgarskapslagarna som man sålunda har enats om har som nämnts i inledningen nyligen genomförts i Danmark med verkan fr. o. m. år 1979.

7.2 Rätten till föräldrarnas medborgarskap

Riksdagen har sålunda uttalat sig till förmån för att ett barn bör få rätt till svenskt medborgarskap, oavsett om det är modern eller fadern som är svensk medborgare. Åtskilliga skäl kan anföras för en sådan ordning. Den främsta invändningen mot gällande lag är att den står i uppenbar strid mot kravet på jämställdhet mellan föräldrarna.

Detta konstaterades redan vid lagens tillkomst, men jämlikhetssynpunkten fick då vika för önskemålet att hindra dubbla medborgarskap. Vid behandlingen i Nordiska rådet år 1970 av ett medlemsförslag som syftade till att jämställa föräldrarna i fråga om rätten att överföra medborgarskap till barnen blev utgången densamma. Efter att ha övervägt den splittrade remissopinionen uttalade Nordiska rådets juridiska utskott att förslaget skulle medföra dubbelt medborgarskap för barnen. Utskottet framhöll att det dithills hade varit en väsentlig och grundläggande princip i nordisk medborgarskapslagstiftning att försöka undvika dubbla medborgarskap. Utskottet ansåg vidare att förslaget stod i motsättning till de strävanden som låg bakom 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av dubbla medborgarskap m. m. Det utredningsuppdrag som föranleddes av medlemsförslaget begränsades därför till att avse möjligheterna att ta större hänsyn till principen om barnets intresse vid fastställande av medborgarskapet. De tillkallade sakkunniga föreslog i sitt betänkande att detta skedde genom en liberaliserad naturalisationspraxis (Nordisk utredningsserie 1976: 9).

De lagändringar som tidigare har genomförts i de nordiska länderna har som framgått inte åstadkommit någon likställighet mellan föräldrarna. Samtidigt har, sedan tiden för de nordiska medborgarskapslagarnas tillkomst, kraven på jämställdhet mellan föräldrarna i medborgarskaphänseende vuxit sig allt starkare. Detta har skett i takt med den utveckling mot jämställdhet mellan könen som har ägt rum på andra områden, inte minst inom arbetslivet.

Samma utveckling har ägt rum även utanför Norden. Arbetet i Europarådet på frågan om lika rätt för föräldrarna att överföra medborgarskap till barnen föranledde som nämnts en resolution som rekommenderar medlemsstaterna att om möjligt låta barn i äktenskap till föräldrar med olika nationalitet få bådas medborgarskap vid födelsen. När den västtyska medborgarskapslagen ändrades år 1974 så att barn i äktenskap fick rätt till tysk medborgarskap vid födelsen, även om endast modern var tysk medborgare, anfördes som motiv att likställandet av föräldrarna i förhållande till barnen krävde en sådan lagstiftning. Även i vissa andra länder har medborgarskapslagstiftningen på senare tid reformerats i sådan riktning (se kap. 4).

Det står alltså klart att jämställdhetskravet har vunnit i styrka under senare år också på medborgarskapsområdet både i och utanför vårt land. I motsvarande mån framstår vår nuvarande medborgarskapslags privilegiering av fadern i fråga om rätten att överföra medborgarskapet till barn i äktenskap som uttryck för en föräldrad uppfattning. Den grundsyn på vilken gällande lag bygger har sina rötter i en tid då kvinnans ställning i samhället var en helt annan än i dag. Tiden får därför anses mogen för att man skall överväga en genomgripande förändring i fråga om moderns rätt att ge sina barn sitt eget medborgarskap vid födelsen.

Vid sidan av jämlikhetssynpunkten finns emellertid åtskilliga andra synpunkter som kan anföras till förmån för en sådan förändring av medborgarskapslagstiftningen. En förutsättning för att man med nuvarande ordning skall undvika dubbla medborgarskap är, att principen att barn i äktenskap får endast faderns medborgarskap allmänt tillämpas. Som nämndes i inledningen är detta inte fallet. Dubbla medborgarskap kan uppkomma när barn föds i land som tillämpar territorialprincipen. Till detta kommer att barn i äktenskap redan i dag i många fall får även moderns medborgarskap vid födelsen. Det är fallet om modern är medborgare i t. ex. Canada, Frankrike, Israel, Polen, Rumänien, Schweiz, Tjeckoslovakien, Ungern eller Förbundsrepubliken Tyskland. I sistnämnda stat infördes sådana bestämmelser i december 1974. I Canada och Schweiz kom bestämmelserna till så sent som år 1977. Det torde finnas anledning att räkna med att likställighetskraven kommer att leda till motsvarande förändringar av medborgarskapslagstiftningen även i andra länder. I samma mån som andra staters lagstiftning ger barn i äktenskap den statens medborgarskap via modern ökar antalet dubbla medborgarskap. Därmed undanrycks alltmer den hittills avgörande invändningen mot en ändring också av vår lagstiftning.

En ytterligare omständighet som måste beaktas är den ökning av invandringen till vårt land som har skett under de senaste decennierna. I dag bor i Sverige bortåt en halv miljon utländska medborgare. Detta har resulterat i ett betydande antal äktenskap mellan svenska kvinnor och utländska män. De barn som föds i sådana äktenskap och som växer upp i Sverige saknar ofta från födelsen svenskt medborgarskap. I viss mån kan man genom generösa naturaliseringsregler komma till rätta med det förhållandet. Alltid

är detta dock inte möjligt. Sålunda krävs t.ex. faderns medgivande så länge han har del i vårdnaden. Under alla förhållanden framstår det som naturligare att barnet i dessa fall från födelsen får moderns och därmed det svenska hemlandets nationalitet. Det bör även erinras om att nuvarande regler leder till att modern måste avstå från att gifta sig med barnets fader, om hon är angelägen om att barnet skall bli svenskt. Har en svensk kvinna fått barn med utländsk medborgare och gifter föräldrarna sig senare och får fler barn, kan barn i samma familj komma att ha olika medborgarskap beroende på om barnet är fött före eller efter det föräldrarna gifte sig.

Till belysning av den nuvarande situationen kan lämnas följande uppgifter (Källa: Sveriges Officiella Statistik, Befolkningsförändringar 1976, del 3). Barn födda i Sverige i äktenskap år 1976 och med svensk moder utgjorde 58 774. I 56 682 fall var även fadern svensk medborgare, medan han i återstående 2 092 fall var utlänning. I dessa senare fall fördelade sig fäder av olika nationalitet på följande sätt:

Faderns medborgarskap	Antal barn	Faderns medborgarskap	Antal barn
Danmark	188	Storbritannien	152
Finland	197	Tyskland Förb. rep.	225
Island	5	Ungern	16
Norge	166	Österrike	59
Frankrike	45	Tjeckoslovakien	23
Grekland	101	Canada	11
Italien	106	USA	68
Jugoslavien	114	Portugal	9
Nederländerna	30	Brasilien	4
Polen	27	Japan	11
Rumänien	2	Turkiet	65
Schweiz	22	Australien	6
Spanien	100	Sovjetunionen	
		Övriga länder	340

Ett barns rättsliga ställning och tillgång till samhälleliga förmåner i vårt land är i stor utsträckning desamma, oavsett om barnet är svenskt eller utländskt (kap. 3). Det bör dock nämnas att ett utländskt barns rätt till barnpension, förtidspension, sjukbidrag och handikappersättning från folkpensioneringen förutsätter att det gäller en bilateral eller multilateral konvention mellan Sverige och den stat vars medborgarskap barnet har. Det finns vidare anledning att peka på att praktiska problem inte sällan uppkommer när det gäller att avskaffa eller förlänga giltigheten av de utländska barnens hemlandspass. Frågan om barnets rätt till båda föräldrarnas medborgarskap – eller omvänt föräldrarnas lika rätt att överföra sitt medborgarskap till barnet – är emellertid i första hand en fråga om jämställdhet mellan föräldrarna i förhållande till barnen. Den ofta framförda synpunkten att barn som växer upp i vårt land bör få landets medborgarskap väger också tungt. Liksom hittills måste dock en avvägning ske mot de eventuella nackdelar som den ökade förekomsten av dubbla medborgarskap medför. Endast om betydande nackdelar kan påvisas med en ordning som ger barn i äktenskap moderns svenska medborgarskap bör nuvarande ordning behållas. Frågan behandlas närmare i följande avsnitt.

Bestämmer man sig för att i princip låta barn få moderns svenska medborgarskap, bör övervägas om det finns anledning att göra skillnad på barn som föds inom eller utom Sverige. En annan fråga som det finns anledning att behandla i detta sammanhang är den om svensk fader till utländskt barn utom äktenskap skall få ökade möjligheter att ge barnet sitt svenska medborgarskap. Även dessa frågor berörs i fortsättningen.

7.3 Konsekvenser av en utvidgad rätt till moderns svenska medborgarskap

Den nordiska medborgarskapslagstiftningen har som framgått sedan gammalt präglats av en strävan att förhindra uppkomsten av dubbla medborgarskap. Även utanför Norden har motsvarande tankegångar i vart fall tidigare dominerat, om man bortser från stater som tillämpar territorialprincipen. Inom Europarådet antogs sålunda år 1963 en konvention som bl. a. syftade till att begränsa fall av dubbelt medborgarskap. Konventionen har emellertid i huvudsak begränsats till att reglera det fall då en person av egen fri vilja förvärvar annat lands medborgarskap. I sådant fall skall han enligt konventionen automatiskt förlora sitt tidigare medborgarskap. Konventionen innehåller emellertid också regler som syftar till att personer som t. ex. från födelsen har mer än ett medborgarskap skall kunna bli av med det medborgarskap som de inte vill behålla. I Europarådets i maj 1977 antagna resolution om medborgarskap för barn i äktenskap rekommenderas medlemsstaterna att införa bestämmelser i syfte att förhindra att barn som får dubbelt medborgarskap vid födelsen behåller båda nationaliteterna som vuxen.

Bakom den avvisande hållningen till de dubbla medborgarskapen ligger att de har ansetts medföra åtskilliga besvärigheter, t. ex. i skyddshänsesende eller i värnplikts- eller beskattningsavseende. Det förefaller emellertid som om den uppfattningen ofta har accepterats som mer eller mindre självklar utan att man har företagit någon egentlig analys. Efter hand som kravet på jämställdhet mellan föräldrarna i fråga om rätten att ge barnen sitt medborgarskap har kommit att dominera, har även inställningen till de dubbla medborgarskapen i någon mån förskjutits, i vart fall såvitt gäller dubbelt medborgarskap hos barn. Man har funnit att nackdelarna har överdrivits. I motiven till 1977 års Europarådsresolution angående barn i äktenskap anges sålunda, att dubbelt eller flerfaldigt medborgarskap visserligen kan ge upphov till vissa svårigheter, men att detta huvudsakligen gäller när personen i fråga är vuxen och har särskilda skyldigheter gentemot de stater i vilka han är medborgare. Däremot fanns ingen anledning att anta att någon större nackdel skulle bli följden av att ett barn samtidigt har båda föräldrarnas medborgarskap. I departementspromemorian (Ds A 1975: 14) Förvärv av svenskt medborgarskap framhålls att det i praxis har accepterats, att barn i samband med naturalisation får medborgarskap i mer än ett land. Det har därvid ansetts viktigare att göra barnet till svensk medborgare än att undvika dubbelt medborgarskap. En sådan utveckling anges i promemorian vara välmotiverad "särskilt med hänsyn till att nackdelarna för ett barn av att ha dubbelt medborgarskap ändå är begränsade" (se prop. 1975/76: 136 s. 93). I promemorian föreslogs ytterligare lättnader när det gällde möjligheten att naturalisera barn i äktenskap, även om barnet därigenom fick dubbelt medborgarskap. I prop. 1975/76: 136 s. 23 anslöt sig föredraganden till förslaget samt underströk, att olägenheterna med att ett barn har mer än ett medborgarskap fick anses vara begränsade.

Frågan om flerfaldigt medborgarskap är i kanske främsta rummet en ordningsfråga. Från renodlad ordningssynpunkt ligger det naturligtvis fördelar i ett system enligt vilket ingen samtidigt är medborgare i mer än en stat. Överenskommelser mellan olika stater för reglering av en persons medborgarrättsliga skyldigheter gentemot de skilda staterna skulle då inte behövas. Samtidigt är det uppenbart att ett sådant synsätt måste tillmätas en högst begränsad betydelse. I praktiken är detta också fallet. Andra intressen av nationell karaktär spelar en viktigare roll. När t. ex. fråga

uppkommer om att ge en utländsk medborgare svenskt medborgarskap eftersträvas visserligen att han inte får dubbelt medborgarskap. Det sker emellertid endast på det sättet, att han åläggs att i mån av möjlighet befria sig från det tidigare medborgarskapet. Lyckas han inte med detta inverkar det inte på hans möjlighet att bli svensk medborgare. Som redan har nämnts anses i allmänhet fördelen för ett barn att genom naturalisation få svenskt medborgarskap väga tyngre än de eventuella nackdelarna med att barnet i vissa fall får dubbelt medborgarskap. På motsvarande sätt har i t. ex. Västtyskland förverkligandet av principen om föräldrarnas likställighet i förhållande till barnen ansetts så viktig, att uppkomsten av dubbla medborgarskap fått accepteras. I alla de fall som nu berörts har ordningsaspekten på uppkomsten av dubbla medborgarskap alltså tillmätts en underordnad betydelse.

Det har i det föregående pekats på att förekomsten av dubbla medborgarskap har ansetts medföra besvärligheter i skyddshänseende. Vad som åsyftats är medborgarstatens rätt att tillvarata sina medborgares intressen, även när de befinner sig på annat lands territorium. Enligt gällande folkrättsliga regler får medborgarstat inte utöva sin skydds rätt beträffande en medborgare gentemot en annan stat, i vilken denne också är medborgare. Detta hänger samman med att vardera medborgarstaten betraktar personen ifråga endast som sin egen medborgare. En tredje stat kan vägra godtaga att skydds rätten utövas av annan stat än den medborgarskapsstat, i vilken ifrågavarande person har sitt hemvist eller till vilken han har närmast samhörighet. Det som nu har nämnts kan knappast anses utgöra något avgörande hinder mot att låta barn i äktenskap få svenskt medborgarskap också genom modern. Från svensk synpunkt måste det i stället ses som en fördel att vid behov kunna ingripa till skydd för personer som t. ex. genom hemvistet har nära anknytning till vårt land. Möjligheterna till detta ökar om barn i äktenskap till svensk kvinna blir svensk medborgare vid födelsen.

Införs bestämmelser som ger barn i äktenskap svenskt medborgarskap genom modern, förändras barnets ställning i vissa hänseenden. Förändringarna blir dock begränsade. Barnet omfattas inte längre av utlänningslagstiftningen. Redan nu behandlas emellertid barn i stor utsträckning som bipersoner till föräldrarna eller den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet. När barnets moder är svenska behandlas därför barnet i praktiken redan nu på samma sätt som ett svenskt barn. Blir barnet svenskt kan det emellertid få svenskt hemlandspass. Därigenom kan man undgå alla de problem som uppstår vid anskaffande av pass till här bosatta barn, vilkas hemland saknar representation i Sverige eller som inte kan få eget pass enligt hemlandets passbestämmelser.

Barnets ställning vid tillämpning av bestämmelserna på familjerättsområdet påverkas endast i ringa omfattning av en ändring av medborgarskapslagen. Sedan länge pågår nämligen på det området en utveckling mot att tillmäta hemvistet ökad betydelse på bekostnad av nationaliteten. I den mån svensk lagstiftning på detta område ändå får ökad tillämpning på barnet får detta för övrigt anses som fördelaktigt. Utgångspunkten för den svenska familjerättsliga lagstiftningen är nämligen barnets bästa och den målsättningen får i allmänhet anses bäst kunna nås genom tillämpning av svensk rätt.

Även på sociallagstiftningens område får den berörda ändringen i medborgarskapslagen relativt liten betydelse, eftersom större delen av den lagstiftningen bygger på bosättningen i stället för eller som komplement till

medborgarskapet. För rätten till folkpension och alltså även barnpension från folkpensionen krävs dock ännu svenskt medborgarskap. Även i vissa andra hänseenden inträder smärre förändringar. Som exempel kan pekas på att svensk medborgare som är bosatt utomlands har en latent rätt att få sjukvård i Sverige när han vistas här, förutsatt att vårdbehovet har uppkommit i Sverige. Genomförs ändringarna i medborgarskapslagen, kommer fler utomlands bosatta personer att få denna rätt. Det kan tilläggas att Sverige med olika länder har träffat överenskommelser som efter längre eller kortare karenstid ger här bosatta utländska medborgare i princip samma ställning som svenskar i fråga om försäkringar och förmåner.

Det som nu har anförts ger knappast vid handen att det skulle finnas något avgörande hinder mot att ge barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man även moderns svenska medborgarskap. De egentliga olägenheterna av dubbelt medborgarskap hänger emellertid främst samman med de förpliktelser medborgarskapet medför för den enskilde. Reglerna om skyldighet att betala skatt och avgifter utgår emellertid från bosättningen och beror inte på medborgarskapet. På detta område torde en ändring av medborgarskapslagen därför sakna praktisk betydelse. I praktiken får problemet anses begränsat till skyldigheten att fullgöra militärtjänst i medborgarskapsstaterna.

Enligt värnpliktslagen skall varje svensk man fullgöra värnpliktstjänstgöring i Sverige även om han är bosatt utomlands. I praktiken inkallas emellertid endast den som är folkbokförd i Sverige. Den som återvänder till Sverige skall fullgöra värnpliktstjänstgöring. Enligt 5 § värnpliktslagen kan han emellertid befrias helt eller delvis från värnpliktstjänstgöringen, dels om han fullgjort militärtjänst utomlands, dels om han efter långvarig utlandsvistelse återvänder till Sverige efter fyllda 30 år. Den som genom naturalisation upptas till svensk medborgare det kalenderår han fyller 25 år eller senare får enligt värnpliktslagen också befrias från värnplikten. Enligt värnpliktsverkets anvisningar tillämpas regeln beträffande den som naturaliseras det år han fyller 28 år eller senare. De nu nämnda bestämmelserna tillämpas också på den som har både svenskt och utländskt medborgarskap. Är personen bosatt i Sverige skall han fullgöra värnpliktstjänstgöring i Sverige. Är han bosatt utomlands är han i praktiken befriad från svensk värnplikt och frågan om eventuell tjänstgöring i Sverige vid återkomst hit skall underställas regeringens prövning jämlikt 1 § värnpliktslagen.

Den som är medborgare i flera stater riskerar att bli ålagd att fullgöra militärtjänstgöring i mer än en stat. För att förhindra sådana konsekvenser har olika stater ingått överenskommelser sinsemellan. Sverige har träffat bilaterala avtal i förhållande till USA och Argentina och ingått överenskommelse med övriga nordiska länder (Danmark, Norge och Finland). Viktigast i detta sammanhang är emellertid 1963 års Europarådskonvention, som i sitt andra kapitel reglerar frågan om militära förpliktelser vid flerfaldigt medborgarskap. Den sistnämnda konventionen har tillträtts av Sverige och nio andra stater. Samtliga nämnda överenskommelser medför att den som är medborgare i mer än en avtalsslutande stat inte behöver fullgöra militärtjänst i mer än en av dem. Enligt Europarådskonventionen gäller därvid bl. a. följande principer. Militärtjänst skall fullgöras i den fördragsslutande stat där dubbelmedborgaren har sitt varaktiga hemvist. Han har emellertid före 19 års ålder vissa möjligheter att välja att göra militärtjänsten i annan fördragsslutande stat. Den som har fullgjort militärtjänst i fördragsslutande stat skall anses ha fullgjort sina militära förpliktelser mot annan sådan stat.

Genom Europarådskonventionen och de särskilda överenskommelser som Sverige har ingått har konsekvenserna av dubbelt medborgarskap på detta område reglerats. Problemet begränsas därmed till dem som är medborgare i Sverige och i stat som inte har tillträtt konventionen eller träffat särskild överenskommelse med Sverige. I fall då en sådan person har fullgjort militärtjänst i sitt andra hemland, kan han som nämnts befrias från värnplikt här. Har han däremot först gjort värnplikt i Sverige och därefter rest till sitt andra hemland, kan han eventuellt komma att tvingas fullgöra militärtjänstskyldighet även där. I den mån det föreligger behov av att reglera denna fråga får man emellertid utgå ifrån att Sverige söker få till stånd avtal med berörda länder.

En avsevärd ökning av antalet män med dubbelt medborgarskap kan även ge upphov till vissa administrativa problem när det gäller planläggningen av krigsorganisationen. Svårigheterna kan dock inte anses ha sådan omfattning att de kan tillmätas avgörande betydelse i detta sammanhang.

Den nu företagna granskningen ger anledning till bl. a. följande slutsatser. Principen att dubbla medborgarskap bör förhindras har ytterst sin grund i ordningssynpunkter. Genom att allt fler stater ger barn i äktenskap landets medborgarskap genom modern, undanrycks, oberoende av de ändringar vi genomför, efterhand möjligheterna att hindra uppkomsten av dubbla medborgarskap. Under alla förhållanden måste ordningssynpunkten underordnas andra, sakligt befogade krav på ändring av medborgarskapsbestämmelserna. Det gäller önskemålet att barn med stark anknytning till vårt land skall få svenskt medborgarskap. Det gäller också kravet att föräldrarna skall ställas lika i fråga om rätten att överföra medborgarskapet till sina barn. De nackdelar som en sådan utveckling medför är i hög grad begränsade och kan i viss utsträckning undvikas genom överenskommelser med andra stater.

7.4 Avveckling av dubbelt medborgarskap

De begränsade olägenheter från främst ordningssynpunkt som följer med att fler får dubbelt medborgarskap bör som framgått inte få hindra att barn till svensk kvinna blir svensk medborgare vid födelsen, oavsett om barnet fötts i eller utom äktenskapet. Därmed är emellertid inte givet att man utan vidare åtgärder bör acceptera, att den som fått dubbelt medborgarskap vid födelsen behåller båda nationaliteterna efter uppnådd vuxen ålder. Mot bakgrund av den inställning till förekomsten av dubbla medborgarskap som har kommit till uttryck såväl i riksdagsdebatten i vårt land som på det nordiska och europeiska planet finns det anledning att undersöka möjligheterna att i någon utsträckning få till stånd en avveckling av det ena medborgarskapet när innehavaren har blivit vuxen.

I detta sammanhang skall först beröras Europarådsresolutionen (77) 13 angående medborgarskap för barn i äktenskap. I resolutionen rekommenderas medlemsstaterna att i sin nationella lagstiftning föra in bestämmelser som syftar till att undvika att vuxna personer behåller de dubbla medborgarskap som de erhållit vid födelsen eller eljest som barn. Enligt rekommendationen bör under alla förhållanden i medlemsstats lagstiftning finnas bestämmelser som gör det möjligt att avsäga sig medborgarskapet i den staten för den som även är medborgare i annan stat. Vidare bör den som är medborgare i en medlemsstat och även är medborgare i annan medlemsstat få möjlighet att avge en förklaring till förmån för medborgarskapet i den

förstnämnda staten. I medlemsstats lagstiftning bör samtidigt finnas bestämmelser av innebörd, att statens medborgare automatiskt förlorar sitt medborgarskap, om han har avgett förklaring till förmån för annat medborgarskap som han samtidigt innehar. Den nu angivna ordningen förutsätter givetvis ömsesidig information mellan berörda stater om bl. a. förklaringar som har avgetts av dem som är medborgare i flera stater. Medlemsstaterna rekommenderas därför att lämna sådan information. Slutligen anges i resolutionen att medlemsstaterna som komplement kan införa en ordning, enligt vilken person med dubbelt medborgarskap får föreläggas att inom en sexmånadersfrist avge förklaring till förmån för ettdera av medborgarskapen. Vid underlåtenhet skall personen i fråga förlora medborgarskapet i den stat som har utfärdat föreläggandet. Ingen får föreläggas att avge förklaring innan han uppnått 22 år.

Enligt 9 § medborgarskapslagen får den centrala utlänningsmyndigheten på ansökan befria den som är eller vill bli utländsk medborgare från hans svenska medborgarskap. Det föreligger alltså inte någon ovillkorlig rätt till befrielse. Enligt stadgad praxis vägras emellertid inte i något fall den som har annat medborgarskap befrielse från det svenska (se i övrigt prop. 1968: 128 s. 43). Så långt uppfyller vi därför redan Europarådets rekommendation.

Beträffande den ordning med avgivande av förklaring som upptas i resolutionen kan sägas, att den för att fungera förutsätter bindande överenskommelser mellan berörda stater. Detsamma gäller systemet med föreläggande att avge förklaring. Om enbart Sverige införde bestämmelser av detta slag, skulle de inte resultera i någon nämnvärd minskning av antalet dubbla medborgarskap. Den som – självmant eller efter föreläggande – avgav förklaring och därvid sade sig vilja behålla det svenska medborgarskapet, skulle därmed behålla båda nationaliteterna. För att han i det nämnda fallet skulle förlora sitt andra medborgarskap fick förutsättas, att den staten hade bestämmelser om detta och att underrättelse lämnades om den i Sverige avgivna förklaringen. Under det år 1977 avslutade europarådsarbetet angående medborgarskap visade det sig inte vara möjligt att åstadkomma ett bindande instrument. Förutsättningar för en bindande överenskommelse av detta slag torde inte finnas under överskådlig tid.

En annan allvarlig invändning mot det nu beskrivna systemet är att det ger upphov till en omfattande administration. För svenskt vidkommande kan pekas på att den som har både svenskt och utländskt medborgarskap numera registreras enbart som svensk i folkbokföringen. Det skulle medföra en stor administrativ belastning för folkbokföringsmyndigheterna att återgå till att registrera samtliga medborgarskap. En ordning med förelägganden för dubbelmedborgare sedan de fyllt 22 år skulle vidare förutsätta, att man byggde upp system för uppföljning av personer med svenskt och utländskt medborgarskap. De danska och norska representanterna har vid överläggningarna för sina länders räkning bestämt motsatt sig åtgärder som ger upphov till ökad byråkrati på detta område.

Vad som nu sagts torde visa att andra framkomstvägar måste sökas än dem som nu har behandlats. Vid de nordiska diskussioner som föregått föreliggande promemoria har enighet rått om att man därvid som utgångspunkt bör ta nuvarande bestämmelse om automatisk förlust vid viss ålder av svenskt (dansk, norsk) medborgarskap för den som inte är född i Sverige (Danmark, Norge) eller i övrigt har haft anknytning dit. De närmare övervägandena innebär följande.

Bestämmelserna i 8 § första stycket medborgarskapslagen i dess nuva-

rande lydelse avser svensk medborgare, som är född utom riket och som aldrig har haft sitt hemvist här och inte heller har uppehållit sig här under förhållanden som tyder på samhörighet med Sverige. Denne förlorar sitt svenska medborgarskap när han fyller 22 år. Den centrala utlänningsmyndigheten kan emellertid medge att medborgarskapet behålls, om ansökan görs dessförinnan.

Bland de nordiska deltagarna i den arbetsgrupp som har haft att överväga de nu aktuella ändringarna i medborgarskapslagarna har enighet rått om att även en ordning för avveckling av dubbla medborgarskap måste bygga på någon form av automatik. Med hänsyn till att de nya bestämmelserna till största delen träffar personer som är födda i Sverige (Danmark, Norge) eller har haft sitt hemvist där kortare eller längre tid, har det emellertid ansetts nödvändigt att begränsa möjligheten att förlora det svenska (danska, norska) medborgarskapet i olika hänseenden. Grundtanken bakom bestämmelsens utformning har varit att den som får både svenskt (danskt, norskt) och utländskt medborgarskap från födelsen skall efter uppnådd vuxen ålder behålla endast medborgarskapet i den av staterna där han sedan längre tid har etablerat sig. Har t. ex. ett barn i äktenskap mellan svensk kvinna och dansk man blivit medborgare i både Sverige och Danmark och har han vid uppnådd vuxen ålder sedan längre tid sitt hemvist i Danmark, skall han förlora sitt svenska medborgarskap och endast ha kvar det danska. Närmare bestämt gäller detta om han vid viss angiven ålder — mellan 19 och 22 år — sedan minst fem år har sitt varaktiga hemvist i den andra staten. Enighet har vidare rått om att bestämmelsen bör kompletteras med en regel som ger honom möjlighet att återfå det svenska medborgarskapet genom en enkel anmälan om han åter tar hemvist i Sverige. I sådant fall upphör han samtidigt att vara dansk medborgare. Det senare är en följd av de bestämmelser som bl. a. de nordiska länderna har infört för att uppfylla kraven i artikel 1 av 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m.

Den ordning som nu har skisserats bygger alltså på tanken att den som vid födelsen har fått flera medborgarskap skall som vuxen vid varje tidpunkt vara medborgare endast i den av de ursprungliga medborgarskapsstaterna i vilken han har varaktigt etablerat sig. En sådan ordning förutsätter självfallet för att fungera att likartade bestämmelser gäller i båda medborgarskapsstaterna.

Automatisk förlust av svenskt medborgarskap i fråga om person som har anknytning till Sverige genom födelse eller hemvist innebär emellertid ett betydande avsteg från de principer på vilka nu gällande lagstiftning bygger. Samma är förhållandet i övriga nordiska länder. Med hänsyn härtill har det ansetts befogat att kringgärda tillämpningen av bestämmelserna med särskilda garantier. Det sker genom att bestämmelserna görs tillämpliga endast i det fall då överenskommelse har träffats med annan stat. En förebild finns i 10 § medborgarskapslagen, enligt vilken regeringen efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge får förordna om tillämpningen av en eller flera av bestämmelserna i den paragrafen. Till skillnad från vad som gäller beträffande överenskommelse enligt 10 § föreslås emellertid i detta fall gälla att överenskommelsen skall ha godkänts av riksdagen.

Överenskommelser avses komma till stånd mellan Sverige och främmande stat endast när detta påkallas med hänsyn till att ett större antal barn blir medborgare både i Sverige och den andra staten. Det har under arbetet med ändringarna i medborgarskapslagarna förutsatts att avtal i första hand övervägs mellan de nordiska länderna. Frågan i vilken mån

Sverige bör träffa överenskommelse i nu berört hänseende med annan främmande stat får bedömas när verkningarna av ändringarna i 1 § medborgarskapslagen bättre kan överblickas.

Det föreslagna systemet med automatisk förlust i vissa fall av svenskt medborgarskap har således försetts med begränsningar i olika hänseenden. Dessa syftar till att ge svensk medborgare skydd mot förlust av det svenska medborgarskapet resp. rätt att återfå detta. Bestämmelserna kan t. ex. inte leda till förlust av det svenska medborgarskapet i fråga om den som *efter födelsen* blir medborgare i annan stat. Att frivilligt förvärv av annat medborgarskap leder till förlust av det svenska följer däremot redan nu av 7 § medborgarskapslagen. En förutsättning för förlust av svenskt medborgarskap är att personen i fråga har ett annat medborgarskap. Statslöshet kan därför inte uppkomma genom tillämpning av bestämmelsen. Inte heller inträder medborgarskapsförlust i något fall förrän svensk medborgare som även är medborgare i annan stat har uppnått myndig ålder. Har han vid den för medborgarskapsförlusten kritiska tidpunkten haft sitt varaktiga hemvist i *den andra medborgarskapsstaten* under kortare tid än de senaste fem åren behåller han båda medborgarskapen. Slutligen föreslås en ovillkorlig och omedelbar rätt att återfå det svenska medborgarskapet, om han på nytt tar hemvist i Sverige. En förutsättning är emellertid att han efter förlusten av sitt svenska medborgarskap oavbrutet har varit medborgare i sitt andra hemland. En väsentlig garanti ligger slutligen i att riksdagen måste godkänna överenskommelse om tillämpningen av bestämmelserna. Vilka försiktighetsmått som än vidtas kan det emellertid inte uteslutas, att förhållandena i den stat med vilken överenskommelse har ingåtts senare utvecklas på sådant sätt, att tillämpningen av bestämmelserna blir till men för den som har eller har haft svenskt medborgarskap. Den eventualiteten bör emellertid inte lägga hinder i vägen för de föreslagna bestämmelserna. För denna situation är det däremot nödvändigt att överenskommelsen med kort varsel kan sägas upp. De som redan dessförinnan löper risk att bli av med det svenska medborgarskapet bör i sådant läge i möjlig utsträckning informeras om nödvändigheten att avbryta hemvisttiden i den andra staten. Beträffande den som till följd av de nya bestämmelserna redan har förlorat sitt svenska medborgarskap torde det i direkta nödsituationer finnas möjlighet att tillämpa de svenska naturalisationsbestämmelserna.

Avslutningsvis skall nämnas följande. I 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen anges att ingen medborgare som är eller har varit bosatt i riket får berövas sitt medborgarskap i annat fall än då han *är eller samtidigt blir* medborgare i annan stat. Bestämmelsen lämnar alltså i sin nuvarande lydelse utrymme för den nyss beskrivna ordningen för avveckling av det ena medborgarskapet. Rättighetsskyddsutredningen (Ju 1977:01) har emellertid nyligen behandlat frågan om ändringar i den nämnda bestämmelsen i syfte att stärka grundlagsskyddet för medborgarskapet.

Under arbetet med departementspromemorian har därför samråd ägt rum med rättighetsskyddsutredningen. Enligt rättighetsskyddsutredningen borde i princip grundlagsskyddet utvidgas så, att ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt här skall få fråntas sitt medborgarskap annat än då han samtidigt av fri vilja blir medborgare i annan stat. Att han sedan tidigare är medborgare även i annan stat borde normalt inte få spela in. I sitt betänkande (SOU 1978:34) Förstärkt skydd för fri- och rättigheter har utredningen emellertid beaktat önskemålet om införande i medborgarskapslagen av en bestämmelse som möjliggör avveckling av dubbla medborgarskap. I utredningens förslag till ny lydelse av 2 kap. 7 § regeringsformen har intagits en bestämmelse av följande innehåll:

Vidare får föreskrivas att, i enlighet med överenskommelse med annan stat, den som sedan födelsen är medborgare även i den andra staten och sedan minst fem år är varaktigt bosatt där förlorar sitt svenska medborgarskap vid aderton års ålder eller senare.

7.5 Överförande av faderns svenska medborgarskap till barn utom äktenskap

I det föregående har föreslagits att barn till svensk kvinna skall bli svensk medborgare vid födelsen, oavsett om barnet föds i eller utom äktenskap. De ändrade bestämmelserna förestavas främst av kravet på jämställdhet mellan föräldrarna. Barnets rätt att genast vid födelsen få *faderns* svenska medborgarskap är enligt gällande lag begränsad till fall då fadern är gift med barnets moder eller är avliden och vid sin död var gift med barnets moder. Från jämställdhetssynpunkt skulle kunna hävdas att barn vars fader är svensk alltid skall bli svensk medborgare och således även när barnet föds utom äktenskap.

Inom arbetsgruppen har rätt enighet om att det skulle leda för långt att ge varje barn med svensk fader svenskt medborgarskap. Samhörigheten mellan en fader och hans barn utom äktenskap varierar i sådan utsträckning, att själva faderskapet inte ensamt kan anses motivera att barnet får faderns medborgarskap. Det framstår som välmotiverat att göra skillnad mellan fall då fadern inte har någon eller ringa förbindelse med sitt barn och de fall då han, ensam eller tillsammans med barnets moder, har vårdnaden om barnet. Om föräldrarna i det senare fallet sammanlever framträder f.ö. i särskild grad parallelliteten med äktenskapsfallet. Om sålunda enighet har rätt om att övergången av faderns medborgarskap till hans barn utom äktenskap bör förutsätta närmare samhörighet mellan fadern och barnet, har svårigheter förelegat när det gällt att närmare ange i vilka fall samhörighetskravet skall anses uppfyllt. Från dansk och norsk sida har man beslutat sig för att först i ett senare skede föra in bestämmelser om övergång av faderns medborgarskap till hans barn utom äktenskap. Skälet till detta är att man först vill avvakta ändringar i bestämmelserna om faderns vårdnadsrätt till barn utom äktenskap.

I Sverige infördes med verkan fr. o. m. år 1977 ändrade regler i föräldrabalken angående vårdnaden om barn (prop. 1975/76: 170, LU 33, rskr 397, SFS 1976: 612). Enligt bestämmelsernas nuvarande lydelse kan bl. a. föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra få gemensam vårdnad om sina barn, oberoende av om de bor tillsammans eller inte. En förutsättning är att föräldrarna är ense om att vårdnaden skall utövas gemensamt och att domstol inte finner att detta skulle uppenbart strida mot barnets bästa (6 kap. 8 § föräldrabalken). Om barn står under den ene förälderns vårdnad, skall rätten på ansökan av den andre föra över vårdnaden på honom, om det bedöms skäligt med hänsyn till barnets bästa (samma lagrum). Vidare skall rätten enligt 6 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken bl. a. vid grovt missbruk eller grov försummelse vid utövande av vårdnaden föra över vårdnadsplikten på den andre av föräldrarna. Föreligger gemensam vårdnad men visar det sig att den inte fungerar, har vardera föräldern rätt att gå till domstol och begära att den gemensamma vårdnaden upplöses. Domstolen skall då bestämma vem som skall vara vårdnadshavare (6 kap. 7 § föräldrabalken). I motiven till de nya vårdnadsreglerna uttalas, att skälen för att möjliggöra gemensam vårdnad naturligtvis är

särskilt starka när det gäller föräldrar som bor tillsammans. Sådana föräldrar kan många gånger direkt jämföras med dem som är gifta. I båda fallen bildar föräldrarna och barnen en familj där det är naturligt att vårdnadsansvaret delas (prop. 1975/76: 170). Starka skäl ansågs emellertid även tala för att införa möjlighet till gemensam vårdnad också i fall då föräldrarna inte sammanbor.

Föräldrabalkens nuvarande vårdnadsbestämmelser gör det sålunda möjligt även för fader som inte är gift med barnets moder att, ensam eller tillsammans med henne, utöva den rättsliga vårdnaden av barnet. Det förutsätts inte att föräldrarna sammanlever. Genom vårdnadsbeslutet markeras att en betydande samhörighet föreligger mellan fadern och barnet. Det framstår då som naturligt att knyta en bestämmelse om rätt till faderns svenska medborgarskap till de fall då fadern ensam eller gemensamt med barnets moder har vårdnaden om barnet. Det har vidare ansetts rimligt att i detta sammanhang godta endast vårdnadsbeslut som har meddelats av svensk domstol (se vidare specialmotiveringen till 2 a §). En bestämmelse av denna innebörd föreslås därför införd i medborgarskapslagen.

Någon legal faderskapspresumption föreligger inte för andra fall än då modern är gift med barnets fader eller sedan kort tid är änka efter honom. Faderskapet till barn måste i andra fall konstateras genom domstolsförfarande eller faderskapserkännande. Faderskapsfastställelsen sker alltså i allmänhet efter barnets födelse. Redan av det skälet skulle det möta stora praktiska svårigheter att i dessa fall ge barnet en retroaktiv rätt från födelsen till faderns medborgarskap. När det dessutom förutsätts ett domstolsbeslut som ger fadern rätt till vårdnaden blir en sådan ordning än mindre möjlig. Den skulle leda till att vårdnadsbeslut långt efter barnets födelse medförde retroaktiva verkningar i medborgarskapshänseende, vilka är svåra att överblicka. I stället föreslås därför att barnet blir svensk medborgare om dess svenske fader, innan barnet har fyllt 18 år, anmäler sin önskan om detta hos länsstyrelsen i det län där barnet är kyrkobokfört. Delar föräldrarna vårdnaden skall anmälan göras av dem båda. Rätten till det svenska medborgarskapet skall gälla från tiden för anmälningen. Har barnet fyllt 15 år förutsätts samtycke av barnet. Så snart de nämnda förutsättningarna föreligger har emellertid barnet en ovillkorlig rätt att bli svensk medborgare.

8 Specialmotivering

1 §

I paragrafen anges i vilka fall barn får svenskt medborgarskap vid födelsen. Bestämmelsen bygger på härstamningsprincipen. Avgörande för medborgarskapsförvärvet är alltså föräldrarnas medborgarskap. Däremot saknar det betydelse om barnet föds i Sverige eller utomlands.

Inneböörden av första stycket är för närvarande den att barn som föds i bestående äktenskap eller i äktenskap som har upplösts genom mannens död blir svenskt om fadern är eller var svensk medborgare. Barn som föds utom äktenskap blir svensk medborgare om modern är svenska. Motsvarande gäller om modern visserligen är gift med barnets fader men denne är statslös eller inte överföret sitt medborgarskap på barnet.

De nu föreslagna ändringarna innebär att barn till svensk kvinna *alltid* får svenskt medborgarskap vid födelsen. Detta blir alltså fallet också när

föräldrarna är gifta. Bestämmelsen har därför omarbetats så, att den generella regeln om förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen genom modern får inleda paragrafens första stycke (punkt 1). De nuvarande bestämmelserna om förvärv av svenskt medborgarskap genom modern i vissa fall utgår. I anslutning till regeln om medborgarskapsförvärv genom modern har under punkterna 2 och 3 tagits in nu gällande bestämmelser om förvärv av svenskt medborgarskap genom fadern. Till skillnad från tidigare kan barn till gifta föräldrar i fortsättningen få svenskt medborgarskap vid födelsen genom båda föräldrarna.

Det finns i detta sammanhang anledning att peka på följande. En förutsättning för att barn i äktenskap skall få moderns svenska medborgarskap har som nämnts hittills varit, att fadern är statslös eller att barnet inte får hans utländska medborgarskap. Erfarenheten visar att det ofta är svart eller rent av omöjligt att säkert konstatera om någon av dessa förutsättningar är för handen. Det inträffar därför inte sällan att ett barn blir antecknat i kyrkobokföringen som svenskt men att det långt senare – kanske först när barnet nått vuxen ålder – konstateras, att fadern hade ett medborgarskap och att förutsättningar förelåg för medborgarskapets övergång på barnet vid dess födelse. I den situationen skall faderns utländska medborgarskap antecknas för barnet i kyrkobokföringen. Barnet står därmed utan det svenska medborgarskap som det trots sig ha sedan födelsen. Det är uppenbart att de hittillsvarande bestämmelserna har föranlett en betydande rättsosäkerhet. Denna försvinner emellertid nu, eftersom barnet alltid blir svenskt, när modern är svensk medborgare.

Liksom hittills är 1 § tillämplig oavsett om barnet föds i Sverige eller utomlands.

Rätten för barn utom äktenskap att få svenskt medborgarskap genom fadern regleras i 2 a §.

2 a §

Som framgår av den allmänna motiveringen har det bedömts som önskvärt från jämlikhetssynpunkt att låta barn som föds utom äktenskapet få rätt till faderns svenska medborgarskap, om förhållandena utvisar att samhörighet föreligger mellan fadern och barnet. I den situationen föreslås fadern få möjlighet att genom anmälan ge barnet svenskt medborgarskap.

Enligt 13 § i dess nuvarande lydelse får anmälan inte göras genom förmyndare eller vårdnadshavare. Den nämnda paragrafen föreslås ändrad på sådant sätt att anmälan genom vårdnadshavare enligt 2 a § blir möjlig.

Bestämmelserna, som har tagits in i denna paragraf, tar sikte på fall då varken 1 § (medborgarskapsförvärv vid födelsen) eller 2 § (legitimation) är tillämplig.

En förutsättning för att fadern skall kunna ge barnet sitt svenska medborgarskap är att han har fått vårdnaden om barnet, antingen ensam eller tillsammans med barnets moder. Det är den rättsliga vårdnaden som åsyftas. Inom arbetsgruppen har vidare övervägts om en begränsning borde ske till de fall då barnet vid anmälningstillfället har hemvist i Sverige. Den lösningen har emellertid inte valts. Eftersom grunden för medborgarskapsförvärvet är att fadern är svensk och att en nära samhörighet föreligger mellan honom och barnet, har det ansetts oriktigt att låta hemvistet få inverka. Det kan f. ö. vara tillfälligheter som avgör om anmälan görs före eller efter det att barnet flyttar till annat land.

Å andra sidan har det varit omöjligt att vid tillämpning av paragrafen godta varje vårdnadsbeslut, oavsett vilket lands domstolar eller myndighe-

ter som har meddelat beslutet. Detta gäller så mycket mer som det inte föreligger någon skyldighet för Sverige att erkänna vårdnadsdom som har meddelats i utomnordiskt land. En begränsning har i förslaget skett till de fall då vårdnadsbeslutet har meddelats av svensk domstol. Därigenom erhålls eftersträlvade garantier för att endast vårdnadsbeslut som står i överensstämmelse med barnets bästa beaktas i detta sammanhang.

Har fadern ensam vårdnaden om barnet är han ensam berättigad att göra anmälan. Mot bakgrund av att barn automatiskt får moderns svenska medborgarskap vid födelsen har det från likställighetssynpunkt ansetts oriktigt att i detta fall ge modern något inflytande på förvärv av svenskt medborgarskap enligt förevarande paragraf. Moderns anknytning till barnet torde för övrigt vara mycket ringa, om fadern har fått vårdnaden överflyttad på sig ensam. Får barnet faderns svenska medborgarskap efter anmälan, kommer det i många fall att samtidigt förlora moderns utländska medborgarskap (jfr för svenskt vidkommande 7 § 1 medborgarskapslagen). Detta inträffar bl. a. om barnet tidigare var medborgare i nordiskt land. Har båda föräldrarna del i vårdnaden, bör mot den bakgrunden som villkor för förvärv av det svenska medborgarskapet – och därmed ofta förlust av det utländska – krävas att anmälan görs av båda vårdnadshavarna.

Medborgarskapsförvärv enligt denna paragraf förutsätter att fadern från tidpunkten för barnets födelse oavbrutet har varit svensk medborgare.

Anmälan görs i detta liksom i övriga fall till länsstyrelsen i det län där barnet är kyrkobokfört. Görs anmälan sedan barnet har avflyttat från riket, skall anmälan i stället göras hos SIV. Av 11 § i dess föreslagna lydelse framgår, att länsstyrelse respektive SIV skall besluta huruvida svenskt medborgarskap har förvärvats eller inte på grund av anmälningen. Förvärvet av det svenska medborgarskapet gäller från dagen för anmälningen.

I paragrafen anges slutligen att samtycke fordras av barnet, om det har fyllt 15 år. Det har ansetts rimligt att barnet i den åldern inte skall kunna bli svensk medborgare – och därigenom eventuellt mista sitt andra medborgarskap – mot sin vilja.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förlust av svenskt medborgarskap vid frivilligt förvärv av utländskt medborgarskap. Enligt punkt 4 i paragrafen förloras svenskt medborgarskap av ogift barn under 18 år, som blir utländsk medborgare genom att föräldrarna ingår äktenskap med varandra.

Bestämmelsen avser alltså barn som vid födelsen får moderns svenska medborgarskap, eftersom modern då inte var gift med barnets fader. Gifter sig föräldrarna senare med varandra och är fadern utländsk medborgare, inträffar det ofta att barnet får faderns medborgarskap enligt lagstiftningen i dennes hemland (legitimation).

De nu föreslagna bestämmelserna i 1 § innebär att barn till svensk kvinna alltid blir svensk medborgare. Detta gäller även om fadern är utländsk medborgare och föräldrarna är gifta med varandra och barnet därigenom får två medborgarskap vid födelsen. Med hänsyn därtill bör 7 § punkt 4 utgå.

7 a §

I paragrafen finns bestämmelser om avveckling av dubbla medborgarskap som erhållits vid födelsen. Beträffande de allmänna övervägandena

hänvisas till 7.4.

Bestämmelserna i paragrafens andra och tredje stycken syftar till att den som vid födelsen har blivit medborgare både i Sverige och i annan stat och som vid uppnådd vuxen ålder sedan lång tid har etablerat sig i den andra staten skall förlora sitt svenska medborgarskap. Tar han på nytt hemvist i Sverige, återfår han det svenska medborgarskapet efter anmälan.

Bestämmelsen är emellertid försedd med åtskilliga begränsningar som syftar till att skydda rätten till det svenska medborgarskapet. En första förutsättning för att förlustreglerna skall träda i tillämpning är att överenskommen om en sådan ordning har ingåtts mellan Sverige och annan stat (*första stycket*). Genom sådant avtal åtager sig de fördragsslutande staterna att införa likalydande regler om förlust av statens medborgarskap i de fall som åsyftas i andra och tredje styckena. Sådant avtal kan normalt förutsättas vara bilateralt. På det nordiska området bör det emellertid vara möjligt att träffa ett multilateralt avtal, på samma sätt som har skett i anslutning till 10 §. Av första stycket framgår vidare att avtalet skall föreläggas riksdagen för godkännande. Därigenom förstärks garantierna för en ingående och allsidig prövning av lämpligheten att ingå medborgarskapsavtal med viss bestämd stat. Som framhållits i de allmänna övervägandena är det viktigt att avtalet kan sägas upp utan onödig tidsutdräkt, om ändrade politiska förhållanden i den andra staten gör detta önskvärt eller nödvändigt.

Av *andra stycket* framgår att förlustregeln endast träffar den som *från födelsen* har dubbla medborgarskap. Vidare krävs för att förlust av det svenska medborgarskapet skall inträffa, att personen i fråga vid den för medborgarskapsförlusten avgörande åldern har sitt varaktiga hemvist i den andra staten sedan minst fem år. Kortare hemvistid i denna saknar betydelse. Detsamma gäller längre hemvistid som emellertid har upphört innan den bestämda åldern har uppnåtts.

Den för medborgarskapsförlusten avgörande åldern har i lagen inte preciserats på annat sätt än att den inte får understiga 19 eller överstiga 22 år. Skälet till detta är att ett visst spelrum har ansetts behövt vid förhandlingar med annan stat med hänsyn till att olika myndighetsåldrar gäller i olika stater. Åldern avses i stället bli preciserad i överenskommelsen.

I *tredje stycket* hänvisas till 8 § andra stycket. När någon enligt andra stycket av förevarande paragraf förlorar svenskt medborgarskap medför detta alltså förlust av sådant medborgarskap även för hans barn som fått svenskt medborgarskap genom att han har varit svensk medborgare. Bestämmelserna i 8 § andra stycket avser inte bara fall när barnet har fått föräldrarnas svenska medborgarskap vid födelsen utan också fall då det naturaliserats som biperson till föräldern. Eftersom förlust av svenskt medborgarskap enligt 7 a § andra stycket endast kan träffa den som har haft sitt svenska medborgarskap från födelsen, saknar naturalisationsfallet i detta sammanhang betydelse. Barn kan inte förlora svenskt medborgarskap om det därigenom blir statslöst.

Hänvisningen till 8 § andra stycket är inte förbehållslös. I avtalet med den andra staten kan således överenskommas att medborgarskapsförlusten inte skall omfatta barnen.

Mot bakgrund av att bestämmelserna i denna paragraf skapar nya situationer då svenskt medborgarskap förloras har det bedömts angeläget att för dessa fall underlätta återvinning av det svenska medborgarskapet. Bestämmelserna finns i *fjärde stycket* och har en förebild i 10 § c medborgarskaps-

lagen. Återvinning sker genom att personen i fråga, sedan han på nytt har tagit hemvist i Sverige, anmäler till länsstyrelsen i det län där han är kyrkobokförd att han åter vill bli svensk medborgare. En förutsättning är att han sedan tidpunkten för förlusten av det svenska medborgarskapet oavbrutet har varit medborgare i den andra av de båda fördragsslutande staterna. I detta hänseende föreligger en skillnad gentemot 10 § c. Den sistnämnda paragrafen medger omedelbar återvinning av svenskt medborgarskap för person som efter förlusten av det svenska medborgarskapet oavbrutet har varit medborgare i nordiskt land och således även om personen i fråga successivt har varit medborgare i olika nordiska länder innan han på nytt tar hemvist i Sverige. Detta är ett uttryck för att det nordiska området i viss utsträckning bör ses som en enhet i medborgarskapshänseende. 10 § c blir emellertid tillämplig också i fall som omfattas av 7 a §, förutsatt att sökanden endast haft nordiska medborgarskap. Fjärde stycket av 7 a § förutsätter för återvinning däremot, att sökanden under hela tiden efter det han förlorade det svenska medborgarskapet har varit medborgare endast i den andra fördragsslutande stat vars medborgarskap han hade från födelsen och i vilken han vid uppnådd vuxen ålder hade etablerat sig. Har sökanden före återkomsten till Sverige blivit medborgare i ett tredje land, som också är fördragsslutande, och är något av medborgarskapen utomnordiskt, kan alltså återvinning inte ske enligt 7 a § utan endast enligt 4 § medborgarskapslagen. Enligt denna förutsätts för återvinning bl. a. två års hemvist i Sverige efter återkomsten. Det bör emellertid nämnas att en sådan person i allmänhet kan naturaliseras på kortare tid än två år.

15 § anges under vilka förutsättningar barn får svenskt medborgarskap i anmälningsfallen som bipersoner till föräldrarna. Genom uttrycklig hänvisning får dessa bestämmelser motsvarande tillämpning vid anmälan enligt 7 a § fjärde stycket.

Återvinning av svenskt medborgarskap enligt detta lagrum medför inte sällan automatisk förlust av det andra medborgarskapet (se art. 1 i 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m.). I vissa fall krävs emellertid ansökan. Det har därför ansetts lämpligt att kräva att sökanden för att återvinna det svenska medborgarskapet skall styrka att han därigenom förlorar det utländska. Det sker genom hänvisningen till 4 § sista meningen.

8 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förlust av svenskt medborgarskap för den som är född utom riket, aldrig haft sitt hemvist här och inte heller har uppehållit sig här under förhållanden som tyder på samhörighet med Sverige. En sådan person förlorar sitt svenska medborgarskap när han fyller 22 år. Den centrala utlänningsmyndigheten kan medge att medborgarskapet behålls, om ansökan görs om detta dessförinnan.

Bestämmelserna, som gäller generellt och inte för sin tillämpning förutsätter avtal med annan stat, föreslås gälla också i framtiden. Det har emellertid varit nödvändigt att samordna bestämmelserna med dem i 7 a §. Det har skett genom att 8 § har gjorts tillämplig i sådana fall då förlust av svenskt medborgarskap inte inträffar redan på grund av 7 a §. Föreligger förutsättningarna för medborgarskapsförlust enligt 7 a §, är endast den tillämplig. Det är då inte möjligt att genom ansökan i förväg få rätt att behålla det svenska medborgarskapet. Å andra sidan kvarstår möjligheten att omedelbart efter förnyat hemvisttagande i Sverige återfå det svenska medborgarskapet genom anmälan (7 a § fjärde stycket). Brister förutsätt-

ningarna för tillämpning av 7 a § blir däremot 8 § tillämplig.

Frågan huruvida 7 a § är tillämplig eller ej kan undantagsvis aktualiseras när ansökan enligt 8 § görs om rätt att bibehålla det svenska medborgarskapet. Tvekan kan emellertid uppkomma endast under förutsättning bl. a. att sökanden från födelsen är medborgare även i annan stat och har sitt varaktiga hemvist där samt Sverige har ingått avtal enligt 7 a § med den staten. Prövningen av ansökan om bibehållande av det svenska medborgarskapet bör i sådana fall anstå till dess det kan konstateras, om det svenska medborgarskapet förlorats enligt 7 a §. I de fall då myndighetsåldern i fördragsslutande stat är lägre än 21 år, bör tidpunkten för förlust av medborgarskap enligt 7 a § bestämmas till ett år över myndighetsåldern. Därigenom kommer eventuell förlust av svenskt medborgarskap enligt 7 a § att inträffa *innan* 8 § kan tillämpas.

9 §

Paragrafen har ändrats i anslutning till vissa ändringar i 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap m. m. Sverige har nyligen ratificerat protokoll med nämnda ändringar. Enligt art. 2 i konventionen i dess nuvarande lydelse får medlemsstat inte vägra den som har sitt hemvist (ordinary residence) utanför statens territorium befrielse från statens medborgarskap.

11 §

Paragrafen har kompletterats med hänsyn till att anmälan kan ske också enligt 2 a § och 7 a §.

13 §

Enligt paragrafens andra stycke får *anmälan* enligt lagen inte göras genom förmyndare eller vårdnadshavare. Undantag föreslås för det fall som avses i 2 a §. Det bör erinras om att barnets samtycke till anmälan enligt 2 a § krävs, när barnet fyllt 15 år.

Övergångsbestämmelserna

Ändringarna i medborgarskapslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1979.

Det har bedömts angeläget att öppna möjlighet för dessförinnan födda barn att få svenskt medborgarskap, om de skulle ha blivit svenska vid födelsen om de nya bestämmelserna hade gällt redan då. Förvärvet sker genom anmälan. En grundläggande förutsättning är alltså att modern var svensk medborgare vid barnets födelse. För att barnet genom anmälan skall bli svenskt krävs emellertid att modern även vid anmälningstillfället är svenska. Vidare fordras att hon har vårdnaden om barnet.

Möjligheten att göra anmälan har ansetts böra stå öppen under en treårsperiod, dvs. under tiden fram till den 1 juli 1982.

Möjligheten att på detta sätt få svenskt medborgarskap gäller endast i fråga om barn som är fött den 1 juli 1961 eller senare och som vid anmälningstillfället inte har fyllt 18 år. Samtycke av barnet krävs när detta har fyllt 15 år (jfr 2 a §).

Rätten att göra anmälan har förbehållits modern. Är hon ensam vårdnadshavare kommer barnet i åtskilliga fall att genom förvärvet av det svenska medborgarskapet gå miste om sitt utländska medborgarskap. Har däremot även fadern del i vårdnaden — vilket är det normala eftersom det

är fråga om barn i äktenskap – torde moderns anmälan enligt lagstiftningen i faderns hemland normalt inte medföra att barnet förlorar faderns nationalitet. För att barnet skall förlora faderns medborgarskap torde då vanligen krävas att fadern biträder anmälningen eller på annat sätt uttryckligen samtycker till att barnet blir svenskt. Ofta torde föräldrarna önska att barnet behåller även faderns medborgarskap. Är detta fallet bör således fadern inte biträda anmälningen.

Det har ansetts befogat att låta 7 a § bli tillämplig också på barn som genom anmälan enligt återgångsbestämmelserna blir svensk medborgare. Att 8 § kan bli tillämplig på sådana barn följer av den nämnda paragrafens innehåll.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian (Ds A 1978: 2) Förvärv av svenskt medborgarskap genom modern

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av justitiekanslern (JK), Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, värnpliktsverket, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket (RFV), riksskatteverket (RSV), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Västernorrlands län, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges advokatsamfund, Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer och Fredrika-Bremer-Förbundet.

Yttranden har överlämnats, av länsstyrelsen i Stockholms län från polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt och av länsstyrelsen i Malmöhus län från polisstyrelserna i Helsingborgs och Malmö polisdistrikt.

Yttranden över promemorian har dessutom avgetts av Grupp 8 i Stockholm och Utlandssvenskarnas förening.

1 Barns förvärv av moderns svenska medborgarskap vid födelsen

Förslaget har mottagits väl av remissinstanserna. Samtliga tillstyrker att de föreslagna ändringarna genomförs eller säger sig inte ha något att erinra mot dem. I allmänhet ges i yttrandena uttryck för uppfattningen att tiden nu är mogen för att ge modern samma rätt som fadern att ge barnet sitt medborgarskap. Flertalet remissinstanser anser vidare att nackdelarna med uppkomsten av dubbla medborgarskap är begränsade och bör tillmätas en underordnad betydelse i jämförelse med värdet av att barnet får moderns svenska medborgarskap.

JK framhåller att nuvarande regel att barn som föds i äktenskap alltid följer faderns medborgarskap är otidsenlig. Den föreslagna ordningen som ger barn en vidgad rätt till moderns medborgarskap är enligt JK viktig inte endast från jämlikhetssynpunkt. En väsentlig fördel är framför allt att barnens rättssäkerhet bättre tillgodoses. Av vikt sägs vidare vara att lagstiftningen genom den nya bestämmelsen håller sig neutral till olika former av samlevnad. Svea hovrätt har som utgångspunkt den i vårt land gällande familjerättsliga principen att barns bästa skall sättas före föräldrarnas. Vid bedömandet av om förslaget skall genomföras bör därför det första spörsmålet vara om det är till övervägande gagn eller nackdel för den som främst berörs därav, nämligen den som skall såsom barn erhålla och såsom vuxen eventuellt bibehålla svenskt medborgarskap. Hänsyn skall även tas till förslagets konsekvenser för det allmänna. Hovrätten pekar i det sammanhanget på att den enskilde till följd av att han inte kände till sitt ickesvenska medborgarskap oförskyllt kan hamna i svårigheter i sitt andra hemland utan att svenska myndigheter kan ge skydd. I sin analys av förslagets för- och nackdelar för den enskilde kommer hovrätten till slutsatsen att förslaget icke är till övervägande gagn för den enskilde, eftersom flertalet förmåner är knutna till hemvist, medan skyldigheter för den enskilde för det mesta beror av medborgarskap. Ej heller anses det visat att förslaget är till övervägande nytta för det allmänna. Det sagda leder emellertid enligt hovrätten inte till att förslaget bör avstyrkas. Nationstillhörighetens värde för individen skall nämligen inte ses såsom enbart en fråga

om materiella fördelar och nackdelar. Opinionen för jämställdhet mellan könen har vuxit sig så stark inom och utom landet att moderns rätt att ge sina barn sitt medborgarskap kommer att anses såsom väsentligare än de nackdelar för barnet eller det allmänna som kan påvisas inträda, om förslaget genomföres. Hovrätten pekar vidare på att det inte är genom förvärvet av svenskt medborgarskap som nackdelarna uppkommer utan genom bibehållandet av det utländska. Oberoende av den ordning som må gälla här i landet kommer antalet av dubbla medborgarskap att stiga på grund av andra staters åtgöranden. Under angivna förhållanden anser hovrätten det vara mer ändamålsenligt att verka för att ett bra system skapas genom internationella överenskommelser för avveckling av dubbla medborgarskap, vilket ej kan ske genom nationell lagstiftning, än att genom sådan lagstiftning söka motverka uppkomsten av svenska medborgarskap.

Kammarrätten i Jönköping finner förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning och tillstyrker det. *SIV* erinrar om att verket tidigare har varit negativt inställt till en reform som innebär att barn till svensk kvinna alltid får hennes medborgarskap med hänsyn till uppkomsten av dubbla eller flerfaldiga medborgarskap. Verket understryker emellertid att argumentet att man och kvinna bör vara likställda i medborgarskaphänseende i sig självt väger tungt. Härtill kommer att under senare tid i olika länder genomförts sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen att modern har fått samma rätt som fadern att ge sina barn i äktenskap sitt medborgarskap. Oavsett vad Sverige beslutar kommer alltså i framtiden ett stort antal dubbla medborgarskap att uppkomma. Mot den bakgrunden finner invandrarverket i likhet med arbetsgruppen tiden nu vara mogen för att ändra den svenska medborgarskapslagen så att barn i äktenskap alltid får svenskt medborgarskap vid födelsen om fadern eller modern är svensk medborgare.

Enligt RFV torde den föreslagna ändringen inte medföra behov av omarbetning av gällande lagstiftning och konventioner inom socialförsäkringsområdet.

RSV säger sig ha den erfarenheten som central folkbokföringsmyndighet att det är ett ofta uttalat önskemål från svenska kvinnor, som är gifta med utländska män, att deras barn skall förvärva svenskt medborgarskap. För folkbokföringsmyndigheternas arbete med registrering av medborgarskap skulle vidare en sådan regel innebära en lättnad eftersom utländskt medborgarskap inte antecknas för den som även är svensk medborgare. Folkbokföringsmyndigheterna skulle inte längre behöva utreda om barn till svensk mor, som är gift med utländsk man, förvärvar faderns medborgarskap eller ej, vilket med hänsyn till innehållet i utländska lagar i många fall kan vara svårt att bedöma. Verket delar uppfattningen att olägenheterna av dubbelt medborgarskap är av liten betydelse. Även enligt RSV:s mening bör i jämförelse härmed de anförda skälen för att svenskt medborgarskap alltid skall tillkomma barn till svensk mor anses ha avsevärt större tyngd. Reformen skulle på ett viktigt samhällsområde undanröja en brist i jämställdhet mellan könen vilken ter sig helt omotiverad bortsett från den ökade uppkomsten av dubbla medborgarskap.

LO och *TCO* erinrar om att förslaget ligger i linje med önskemål som organisationerna tidigare framfört.

Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer konstaterar att de föreslagna ändringarna har förestavats av en strävan att jämställa könen. Förbundet fortsätter.

RIB anser att man även måste ta hänsyn till jämlikhet mellan svenskar och invandrare, såsom den getts uttryck i svensk invandrapolitik. Den utländska föräldrarnas rätt måste också beaktas. En utländsk förälders rätt till påverkan på barnet måste vara lika självklar som en svensk moders eller faders. Under alla förhållanden måste man slå vakt om den utländska föräldrarnas rätt att delge barnet sin kultur, t. ex. sitt språk. I de fall vårdnaden delas av båda föräldrarna, skall barnet ha rätt till hemspråksundervisning i det utländska språket. En lagändring som innebär att fler barn från födelsen får svenskt medborgarskap, får inte betyda att denna rätt försummas. Skolan måste ges effektiva möjligheter att nå även dessa barn i sin uppsökande verksamhet inom hemspråksundervisningen. De syns inte längre i registren över utländska barn. Att ett barn med utländsk fader har svenskt medborgarskap är givetvis en fördel i många hänseenden, åtminstone så länge det vistas i Sverige. Det är dock inte självklart, att svenskt medborgarskap i sig upplevs som något positivt, varken av barnet eller den utländske föräldern. Under inga förhållanden får invandrabarns rätt vara beroende av medborgarskapet. Även de barn, som enligt svensk lagstiftning inte kan bli svenska medborgare, måste ges samma rättigheter som svenska barn på alla områden. Reformarbetet måste fortsätta, lagstiftningsvägen och genom upprättande av överenskommelser med andra stater.

Utlandssvenskarnas förening framhåller att ändringen inte endast har betydelse för i Sverige bosatta barn. Även när det gäller i utlandet bosatta barn till svensk mor och utländsk far, som är gifta med varandra, föreligger i många fall ett påtagligt behov av en reform i den riktning som angivits i promemorian. Föreningen säger sig kunna vitsorda att det i många sådana blandade äktenskap är en livlig önskan, inte bara hos den svenska modern utan också hos den utländske fadern, att barnen även får svenskt medborgarskap. Det skulle kännas som en trygghet att veta inte bara att barnen, om familjen bosätter sig i Sverige, redan från början får ställningen av hemmasvenska barn, utan även att de i utlandet får åtnjuta det skydd som tillkommer svenska medborgare.

2 Avveckling av dubbelt medborgarskap

De föreslagna bestämmelserna om automatisk förlust i vissa fall av det svenska medborgarskapet för den som från födelsen fått båda föräldrarnas medborgarskap godtas av samtliga remissinstanser. I några yttranden ger man emellertid uttryck för svårigheter som kan uppkomma vid den praktiska tillämpningen av bestämmelserna.

JK framhåller att någon erinran mot förslaget inte kan riktas från grundlagssynpunkt. *Svea hovrätt* grundar sitt tillstyrkande på att garantierna för återfående av medborgarskap som förlorats utan aktiva åtgärder härför av den enskilde framstår som betryggande.

Enligt *RSV* torde reglerna bli svåra att tillämpa för de lokala folkbokföringsmyndigheterna och detsamma torde gälla de svenska utlandsmyndigheterna när pass skall utfärdas. Dubbelt medborgarskap antecknas inte i folkbokföringen för den som är svensk medborgare. I barns personakt antecknas inte heller föräldrarnas medborgarskap. Det kan därför i många fall bli svårt att utreda om en person vid återflyttning till Sverige har svenskt medborgarskap eller ej. Det sagda exemplifieras på följande sätt. Ett barn till svensk mor och utländsk far kommer att antecknas endast som svensk medborgare i kyrkobok även om barnet från födelsen också förvärvat faderns medborgarskap. Om barnet flyttar till land med vilket avtal

ingåtts enligt 7 a § och på grund av detta stadgande förlorar sitt svenska medborgarskap, måste vid återflyttning observeras att detta blivit fallet trots den tidigare anteckningen om svenskt medborgarskap i kyrkobok. Särskilt besvärlig torde bedömningen i folkbokföringen bli vid eventuell tillämpning gentemot de övriga nordiska länderna, eftersom rådande passfrihet innebär att någon vägledning inte kan påräknas genom att passmyndighet redan prövat förhållandet.

RSV anser det vidare många gånger vara svårt att bedöma om en vistelse i annat land är att anse som varaktigt hemvist och när sådant hemvist uppkom. RSV vill ifrågasätta termen "varaktigt hemvist". I medborgarskapslagen i övrigt används endast termen "hemvist" i motsvarande sammanhang. Sammanfattningsvis bedömer verket att en viss rättsosäkerhet kan uppkomma vid tillämpningen av bestämmelserna om avveckling av dubbelt medborgarskap.

Även *SIV* uttalar vissa betänkligheter. Verket framhåller att det inte går att bortse från att på sikt allt fler personer kommer att ha inte bara dubbelt utan flerfaldigt medborgarskap. Sådana flerfaldiga medborgarskap uppkommer t. ex. när en person med dubbelt medborgarskap får barn tillsammans med en person som har ett eller flera medborgarskap. Detta kan givetvis inte vara en önskvärd utveckling. Verket anser det därför vara angeläget att det ena medborgarskapet kan avvecklas, i allt fall när innehavaren har blivit myndig. Verket har i och för sig inte något att erinra mot det sätt för avveckling av svenskt medborgarskap som föreslås i promemorian. Man vill dock påpeka att det kan bli svårigheter i vissa fall att konstatera om förlust av svenskt medborgarskap inträtt eller ej. För förlust av svenskt medborgarskap förutsätts nämligen enligt förslaget bl. a. att personen i fråga sedan minst fem år har sitt varaktiga hemvist i den andra staten. Det kan enligt verket inte sällan vara svårt att avgöra om ett sådant hemvist föreligger. Frågan om förlust av svenskt medborgarskap uppkommit torde då i tveksamma fall få prövas i s. k. förklaringsärende enligt 11 § andra stycket medborgarskapslagen.

I detta sammanhang tar *länsstyrelsen för Västernorrlands län* upp frågan om registrering av de dubbla medborgarskapen. Länsstyrelsen anför att det är av betydelse för såväl myndigheter, föräldrar som barn att i skilda situationer snabbt och enkelt kunna få uppgift om ett barns medborgarskapsförhållanden. Bevakningen och registreringen är särskilt viktig vid automatiskt upphörande av ett medborgarskap. Klara och entydiga anvisningar måste härvidlag utarbetas.

Utlandssvenskarnas förening understryker att automatisk förlust av svenskt medborgarskap bör få förekomma endast i fråga om dubbelt medborgarskap som i sin helhet grundar sig på härstamningsprincipen. Om det utländska medborgarskapet grundar sig på territorialprincipen bör någon automatisk förlust av det svenska medborgarskapet inte förekomma utöver vad som f. n. gäller enligt 8 § medborgarskapslagen.

3 Överförande av faderns svenska medborgarskap till barn utom äktenskap

Även på denna punkt tillstyrks förslaget av en enig remissopinion. *JK* ifrågasätter emellertid om det är nödvändigt att uppställa kravet att fadern genom beslut av svensk domstol skall ha getts del i vårdnaden. Även om samhörigheten inte dokumenterats i ett rättsligt vårdnadsbeslut kan nämligen samhörigheten vara mycket stark. Vem av föräldrarna som skall ha

den rättsliga vårdsnaden kan vidare i många fall avgöras på grunder som inte berättigar till några slutsatser om samhörigheten med barnet. Också från jämställdhetssynpunkt kan enligt JK invändningar riktas mot det uppställda villkoret för barnets förvärv av faderns medborgarskap. RSV anser däremot den föreslagna bestämmelsen vara väl avvägd. Har fadern genom beslut av svensk domstol fått del i vårdsnaden får det enligt verket förutsättas att nära anknytning föreligger mellan fadern och barnet.

Enligt SIV skulle jämställdhetsskälet kunna åberopas för att ett sådant barn alltid skulle få svenskt medborgarskap. För detta skulle även kunna tala att barn i och barn utom äktenskap i allt väsentligt likställs i den svenska lagstiftningen. Den skillnaden sägs dock alltjämt föreligga att barn som föds inom äktenskap automatiskt står under båda föräldrarnas vårdnad från födelsen, medan modern blir ensam vårdnadshavare för ett barn utom äktenskap. För att föräldrarna till ett barn utom äktenskap skall få gemensam vårdnad om barnet fordras särskilt domstolsbeslut. Det kan heller inte bortses från att i många fall då en sådan gemensam vårdnad inte föreligger barnets anknytning till fadern kan vara mycket svag. I likhet med arbetsgruppen anser verket det därför lämpligast att ett sådant barn får svenskt medborgarskap inte automatiskt vid födelsen utan först genom särskild anmälan. En sådan anmälan bör kunna ske under de förutsättningar som anges i promemorian.

Grupp 8 Stockholm menar att rätten för fader till barn utom äktenskap att ge barnet sitt svenska medborgarskap kommer i konflikt med principen att modern bör avgöra barnets medborgarskap. Den senare principen bör ges företräde, oavsett om modern är svensk eller utländsk.

4 Övergångsbestämmelserna

Socialstyrelsen och SIV understryker vikten av att tillräcklig information ges om möjligheten för svensk moder att under en övergångstid genom anmälan ge barn som fötts före ikraftträdandet av ändringen sitt medborgarskap. Risk föreligger annars för att tiden löper ut och möjligheten försöks. SIV framhåller vidare att övergångsreglerna kan antas leda till en avsevärd arbetsbelastning för medborgarskapsbyrån under den tid anmälmöjligheten står öppen. Alternativt kan enligt verket övervägas om dessa anmälningsärenden inte bör handläggas av länsstyrelserna. Anmälan beträffande barn som ej har hemvist i Sverige skulle i så fall lämpligast kunna ske hos länsstyrelsen i Stockholms län.

5 Övriga frågor

I några yttranden görs påpekanden av teknisk art rörande utformningen av vissa bestämmelser. Det kan nämnas att kammarrätten och SIV föreslår sådan ändring i förslaget att talan mot SIV:s beslut med anledning av anmälan enligt 2 a § och övergångsbestämmelserna förs hos kammarrätt i stället för hos regeringen.

Vidare anför Svea hovrätt följande beträffande frågan om den enskildes möjligheter att bedöma sin medborgarskapsrättsliga ställning.

Emellertid bör påpekas att de regler som är bestämmande för medborgarskap icke återfinnes enbart i svensk lagstiftning. Det är uppenbart att

det ofta är för den enskilde mycket svårt att komma till klarhet om sina medborgarskapsförhållanden och att dubbla medborgarskap kan föreligga utan att det är känt för dem som berörs därav. Medborgarskapet är betydelsefullt på många olika judiciella och administrativa områden. Det synes därför vara i hög grad otillfredsställande att medborgarskap ej framgår fullständigt i folkbokföringen. Det förhåller sig uppenbarligen så, att det ofta är omöjligt att ta ställning i dessa frågor på det lokala planet. Det är därför önskvärt att man inom förslagsvis invandrarverket tillskapar ett organ som kan ge auktoritativa besked i dessa hänseenden och som skulle ha till uppgift bl. a. att gå allmänheten tillhanda med utredningar av hithörande slag. Kostnaden härför skulle måhända ej bli större än den som uppstår p. g. a tidsåtgången när myndigheter som är oerfarna och okunniga i dessa frågor stundom måste taga ställning i dem. Målet bör vara att en persons medborgarskapsförhållanden skall framgå fullständigt av folkbokföringen. Detta torde även vara nödvändigt för bedömandet av sådana fall som avses i § 7 a andra stycket i förslaget.

RSV erinrar om att gällande bestämmelse om förlust av svenskt medborgarskap vid frivilligt förvärv av annat medborgarskap (7 § 1 medborgarskapslagen) har tolkats så, att svenskt barn som blir medborgare i annat land efter ansökan eller uttryckligt samtycke av föräldrarna därigenom förlorar sitt svenska medborgarskap även om ingen av föräldrarna samtidigt blir medborgare i detta land. Rättighetsskyddsutredningens i promemorian åberopade förslag att ingen medborgare som är eller varit bosatt i riket får berövas sitt medborgarskap i annat fall än då han samtidigt, efter sitt uttryckliga samtycke eller genom att inträda i allmän tjänst, blir medborgare i annan stat tycks enligt RSV ge barn ett starkare skydd än vad 7 § 1 punkten medborgarskapslagen för närvarande gör. Uttrycket "sitt uttryckliga samtycke" synes utesluta förlust av svenskt medborgarskap för barn under 18 år där ansökningen gjorts av föräldrarna utan att barnet självt uttryckligen samtyckt till förvärvet. Om rättighetsskyddsutredningen åsyftat ett sådant starkare skydd bör enligt RSV i 7 § 1 punkten medborgarskapslagen föreskrivas att svenskt medborgarskap förloras av den som förvärvar utländskt medborgarskap efter *sin* ansökan eller *sitt* uttryckliga samtycke.

